

อาศรมศึกษา : ครุณีภา อภัยวงศ์

นางสาวชัชคม พรประสิทธิ์

เลขประจำตัว C 780046

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิชา PEDAGOGY IN SPECIFIC FIELD

ภาคการศึกษาต้น และภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2537

ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาดุริยางค์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

งานนิพนธ์ฉบับนี้ จะไม่สำเร็จลุล่วงลงได้ อันเนื่องมาจากผู้ศึกษาไม่สามารถดำเนินการเพียงลำพัง โดยปราศจากความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของผู้มีพระคุณทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง แต่อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ครูผู้มีความเมตตาให้ความกรุณารับข้าพเจ้าเป็นศิษย์ ถ้ายทอดความรู้ให้ด้วยความเมตตา ความรู้ทุกสิ่งทีอาจารย์ได้กรุณาสั่งสอน หากข้าพเจ้านำไปก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ข้าพเจ้าขอให้บุญกุศลทั้งหมดจงเกิดแต่อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ทุกประการ

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ. พิชิต ชัยเสรี อาจารย์ที่ปรึกษารายวิชา ที่กรุณาแนะนำให้คำปรึกษาและช่วยแก้ไขสิ่งบกพร่องต่าง ๆ อันจะเกิดขึ้นกับเอกสารฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ จ.ส.ต. พุ่ง บัวเอี่ยม และครูอุ๋งน บัวเอี่ยม อาจารย์บุญช่วย ไสวัตร อาจารย์ปกรณ์ รอดช้างเผื่อน ครูผู้ซึ่งให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้ามาโดยตลอด

ขอขอบคุณอาจารย์ภัทรวดี ภูษาภิรมย์ อาจารย์กรรชิต จิตระทาน พี่ ๆ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและกำลังใจแก่ข้าพเจ้าตลอดมา

ท้ายนี้ หากเอกสารฉบับนี้จะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางความคิดเชิงวิชาการ ดุริยางคศิลป์ไทย ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง และขอมอบความดีทั้งหลายแต่อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ และบรรพบุรุษบูรพาจารย์ดุริยางค์ไทย ที่สั่งลมและถ่ายทอดวิชาสืบต่อกันมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าคม พรประสิทธิ์

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา	2
ระยะดำเนินการศึกษา	2
วิธีดำเนินการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
บทที่ 2 Anecdotal Record	4
บทที่ 3 ประวัติชีวิต อาจารย์นิภา อภัยวงศ์	38
บทที่ 4 บทวิเคราะห์	62
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	80

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายวิชาอาศรมศึกษาในวิชาเฉพาะ PEDAGOGY IN SPECIFIC FIELD เป็นวิชาบังคับ ในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาครุวิทยาประเทศไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย 2 ภาคการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่ออนุรักษ์ศิลปป็นที่ทรงคุณค่าแห่งยุค อันเป็นที่ เพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีแห่งศิลปะนั้น ๆ

ข้าพเจ้าได้ทำการศึกษาวិชาเอกจะเห็น มาโดยตลอด มีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาศิลปป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้หนึ่ง คือ อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ คุณครูผู้มีประวัติการศึกษาอันยาวนาน ในด้านครุวิทยาการศึกษาไทยโดยเฉพาะการขับร้องและจะเห็น ปัจจุบันคุณครูอายุ 86 ปี

อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เกิดที่คลองบางแกก ธนบุรี วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2451 ตรงกับวันอังคารแรม 10 ค่ำ เดือน 11 ปีวอก ปลายแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบุตรของนายหรั่งและนางเจียม พุ่มทองสุข เนื่องจากบิดาเป็นนักดนตรีมีความใกล้ชิดกับเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี บิดาของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ 6 อาจารย์นิภาจึงได้เข้ามาอยู่ในบ้านของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีตั้งแต่เยาว์วัย ในบ้านของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีมีวงเครื่องสายเป็นของตัวเอง และตัวท่านก็ชำนาญในการสีซอด้วง

พระสุจริตสุดา ได้เห็นอาจารย์นิภา หัดขับร้องกับบิดามาตั้งแต่อายุ 5 ขวบ จึงเกิดความเมตตา ขออาจารย์นิภากับนายหรั่ง ผูกข้อมือรับเลี้ยงเป็นลูก เมื่อพระสุจริตสุดาได้เป็นสนมเอก อาจารย์นิภาก็ได้ย้ายเข้าไปอยู่ในวังด้วย

ราวปีพุทธศักราช 2465 พระสุจริตสุดา ได้นำครูดนตรีไทยมาสอนเด็ก ๆ ที่ท่านอุปการะคือหลวงว่องจะเข้รับ (โต กมลวาทิน) พระสรเพลงสรวง (บัว กมลวาทิน) และครูท่อม กมลวาทิน ผู้ที่ได้เรียนในรุ่นนั้น มีอาทิ คุณทองสุข สุทธิพิณฑุ คุณศรีสะอาด แก้วโกเมน คุณครูทองดี สุจริตกุล ครูชลวย จิยะจันทร์ ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นต้น

นอกจากนั้นอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ยังได้เรียนการขับร้องจาก คุณแม่เจริญ พาทยโกศล เรียนชอกับพระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) อีกด้วย

การเป็นนักดนตรีหญิง (ฝ่ายใน) ในสมัยรัชกาลที่ 6 นอกจากจะมีหน้าที่บรรเลงถวายเวลาที่ทรงว่างจากราชการกิจแล้ว บางครั้งก็ยังคงต้องตามเสด็จไปต่างจังหวัดอีกหน้าที่หนึ่ง

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสุจริตสุดายังคงอยู่ที่วังสวนสุนันทา วงดนตรีของท่านก็รับงานบรรเลงตามสถานที่ต่าง ๆ ใช้ชื่อวงว่า "คณะนารีศรีสุมิตร" อาจารย์นิภา เป็นนักดนตรีและนักร้องประจำวงนี้ด้วย

ต่อมาอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ได้เข้ารับราชการครูในโรงเรียนนาฏดุริยางค์ เข้ารับราชการไม่นานก็สมรสกับครูแสวง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นผู้ที่ชำนาญด้านเครื่องสายมากเฉพาะจะเข้ เมื่อทำการสมรสแล้ว ครูแสวงและอาจารย์นิภา ได้ก่อตั้งวงดนตรีบรรเลงออกอากาศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นประจำคือ วง ส.สุรางค์ศิลป์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนจิตรลดาขึ้น อาจารย์นิภาได้เข้าไปถวายการสอนแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้ง ๒ พระองค์ รวมถึงการสอนดนตรีไทยตามสถาบัน ซึ่งได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากประวัติอันยาวนานของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ และประสบการณ์ในหลายสมัยของท่าน ทำให้อาจารย์เป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญขั้นสูงสุดท่านหนึ่ง ที่ควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ และอนุรักษ์เพื่ออนุชนรุ่นหลังจะได้ทราบกันสืบไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาประวัติ ผลงานด้านต่าง ๆ ของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์
2. ศึกษาทางและวิธีการ การบรรเลงจะเข้สายหลวงว่องจะเข้รับ จากอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ โดยจะมุ่งทำการศึกษาเพลงเดี่ยว อาทิ เพลงพญาโศก เพลงนกขมิ้น เพลงแขกมอญ เป็นต้น
3. วิเคราะห์ผลงานการบรรเลงของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์

ระยะเวลาดำเนินการศึกษา

2 ภาคการศึกษา

ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2537

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2537

วิธีดำเนินการศึกษา

1. เข้าทำการศึกษาโดยตรงกับอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ โดยไปทำการศึกษาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เป็นเวลา 2 ภาคการศึกษา โดยบันทึกผลการศึกษาเป็นเอกสารข้อมูล
2. ศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ เช่น นามานุกรมศิลป์ในเพลงไทย ในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบชีวประวัติโดยละเอียด ของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์
2. ได้ศึกษาผลงานในทางปฏิบัติ ด้านจะเข้ โดยตรงกับอาจารย์นิภา อภัยวงศ์
3. ได้ทำการอนุรักษ์แบบของศิลป์ที่ทรงคุณค่า สรุปลงเป็นศิลปนิพนธ์ สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลัง ได้ทำการศึกษาค้นคว้าต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

Anecdotal Record

Anecdotal Record ครั้งที่ 1

วันอาทิตย์ที่ 19 มิถุนายน 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 9.00 - 11.00 น.

Objective Information

ข้าพเจ้าได้ไปที่บ้านครูนิภา อภัยวงศ์เป็นครั้งแรก เวลา 9.00 น. โดยมีครูอุ๋น บัวเอี่ยม เป็นผู้พาไป (ครูอุ๋น เป็นครูสอนดนตรีของข้าพเจ้ามาตั้งแต่อายุ 9 ขวบ) บ้านครูนิภา อยู่ซอยรามคำแหง 16 ถ้ามาจากคลองตันอยู่ฝั่งขวามือ เดินเข้าซอยประมาณ 200 เมตร จะพบสี่แยก จากสี่แยกนับไป 4 หลังด้านซ้ายมือ บ้านครูนิภาจะมีต้นมะขามใหญ่อยู่หน้าบ้าน ด้านในรั้วบ้านขวามือมีต้นทับทิมและศาลพระภูมิ ตรงกลางเป็นถนนปูนเดินเข้าบ้าน ซ้ายมือเป็นต้นมะม่วง หลายต้น ตัวบ้านเป็นตึก 2 ชั้นค่อนข้างเก่า

วันนี้ครูอุ๋นผ้าชิ้นสีเขียว เสื้อลายดอกสีเขียวแซมสีขาว ปกแบบปักนก แต่มีรอยแตก ด้านบนอีก 2 แฉก เป็นเสื้อแขนสั้น ปลายเสื้อตั้งแต่เอวลงไปบานออก ครูพับแขนเสื้อเล็ก ๆ ขึ้นมาประมาณ 3 ทบ. ครูกำลังสูบบุหรี่ โดยใช้มือขวาจับบุหรี่

ครูอุ๋น บัวเอี่ยม ได้ทำการฝากฝังข้าพเจ้าให้มาเป็นลูกศิษย์ครูนิภา อภัยวงศ์ ครูนิภา พูดว่า

“ฉันไม่หวงหรอก ให้ได้เท่าที่มีนะ”

หลังจากนั้นครูหันมาถามข้าพเจ้าว่า

“ดีดจะเข้ทุกวันหรือเปล่า เธอต้องดีดทุกวันนะ เข้ามืดตื่นขึ้นมา ยังไม่ต้องทำอะไร หน้าไม่ต้องล้าง ให้ดีดจะเข้เลย แล้วเธอจะดีดไหวโดยไม่รู้ตัว ฉันเองก็ดีดทุกวันเลย แต่ตอนนี้ดีดไม่ไหวแล้ว มันสวนน้อยลงทุกที”

หลังจากนั้นครูให้ข้าพเจ้าดีดจะเข้ให้ฟัง ข้าพเจ้าเลือกดีดเพลงมุล่ง ขณะที่ข้าพเจ้าเทียบเสียง สายตาครูมองมาที่ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเทียบเสียงเสร็จ ครูบอกว่า สายกลางสูงไปนิด ให้เทียบเสียงใหม่ เมื่อข้าพเจ้าเริ่มดีดเพลงมุล่ง ข้าพเจ้าเริ่มดีดทำนองแรกดังนี้

-ฟ-ททท ดดดรด ทฟททท

ครูนิภาบอกข้าพเจ้าว่า เวลาขึ้นอย่าฟังกระแทกเสียง ข้าพเจ้าสงสัยอยู่พักหนึ่ง จึงเข้าใจว่า คำว่า "กระแทกเสียง" คือการสะบัดไม้ตีตของข้าพเจ้านั่นเอง ครูนิภาบอกให้ข้าพเจ้าใหม่ว่า

-ฟ-ท ฟทรด ทฟ-ท ดขทฟ ขฟมร

แล้วเที่ยวหลังจึงค่อยสะบัดอย่างที่ข้าพเจ้าตีตตอนแรก ในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังตีตอยู่นั้น ครูนิภาฟังอย่างตั้งใจ นั่งเอียงด้านข้าง เอามือของครูหันเอียงมาทิศที่ข้าพเจ้านั่งตีต ครูเอาข้อนิ้วงาแพด้ามยาว เคาะให้จังหวะโดยเคาะกับโต๊ะด้านหน้าของครู เสียงดัง สม่่าเสมอ หากครูรู้สึกผิดปกติในการตีตของข้าพเจ้า ครูจะเคาะเสียงดังมากขึ้นกว่าปกติ

เมื่อข้าพเจ้าตีตจบแล้วครูนิภาได้พูดคุยกับครูอุจน์ อีกประมาณ 15 นาที ครูอุจน์และข้าพเจ้าก็ได้ลาครูกลับ เวลา 11.00 น.

Subjective Information

1. จากลักษณะของบ้านที่ปรากฏ แสดงให้เห็นถึงว่า คุณครูนิภา อภยวงศ์เป็นบุคคลที่มีฐานะดีมาเก่า สภาพในบ้านแม้จะมีหญ้ามากปราศจากการดูแลอย่างถี่ถ้วน แต่ก็แสดงให้เห็นภูมิหลังว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมชั้นสูง

2. จากลักษณะการแต่งกายของครู พบว่าครูเป็นคนไม่พิถีพิถันนัก ค่อนข้างเป็นคนสบาย ๆ แขนเสื้อพับ ๓ ทบแสดงความเป็นคนที่เชื่อมั่นในตัวเองอย่างสูง และครูสูบบุหรี่ด้วย ครูบอกว่าติดในระยะหลัง ที่ไม่มีอะไรทำ ก็เลยสูบบุหรี่

3. ครูได้แสดงความเป็นครูจริงๆ คือ ครูเป็นผู้ที่ไม่หวงวิชา ให้มาต่อได้เท่าที่ครูจะสามารถต่อให้ได้ และครูเป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศจริงๆ เพราะครูมีการฝึกซ้อมอย่างจริงจัง สม่่าเสมอ ยาวนาน

4. แม้ครูจะมีอายุมากแล้ว แต่ครูก็ยังฟังเสียงดนตรีได้ละเอียดมากกว่าข้าพเจ้า ซึ่งอายุยังน้อยอยู่ (ปัจจุบันครูอายุ 86 ปี) ข้าพเจ้าเทียบเสียงฟังว่าได้แล้ว แต่ครูบอกว่ายังสูงอยู่ให้เทียบใหม่ เมื่อข้าพเจ้าฟังใหม่อีกครั้งจึงพบว่าเป็นความจริงตามที่ครูตีห้วง

5. ขณะที่ข้าพเจ้าตีต ครูได้แสดงความตั้งใจในการฟัง และนำข้อนิ้วงาแพมาเคาะเป็นจังหวะให้ด้วย ขณะที่ครูเคาะจังหวะอย่างสม่่าเสมอนั้น ข้าพเจ้าพบว่าครูเป็นผู้ที่มีจังหวะของตัวเองดีมาก

ครูนิภาบอกข้าพเจ้าว่า เวลาขึ้นอย่างเพิ่งกระแทกเสียง ข้าพเจ้าสงสัยอยู่ที่หนึ่ง จึงเข้าใจว่า คำว่า "กระแทกเสียง" คือการสละบัดไม้ตีคของข้าพเจ้านั่นเอง ครูนิภาบอกให้ข้าพเจ้าใหม่ว่า

-พ-ท ฟทรด ทฟ-ท ดขทฟ รพมร

แล้วเที่ยวหลังจึงค่อยสละบัดอย่างที่ข้าพเจ้าตีคตอนแรก ในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังตีคอยู่นั้น ครูนิภาฟังอย่างตั้งใจ นั่งเอียงด้านข้าง เหาหูของครูหันเอียงมาทิศที่ข้าพเจ้านั่งตีค ครูเอาข้อชนงกาแพด้ามยาว เคาะให้จังหวะโดยเคาะกับโต๊ะด้านหน้าของครู เสียงดัง สม่่าเสมอ หากครูรู้สึกผิดปกติในการตีคของข้าพเจ้า ครูจะเคาะเสียงดังมากขึ้นกว่าปกติ

เมื่อข้าพเจ้าตีคจบแล้วครูนิภาได้พูดคุยกับครูอุ๋น อีกประมาณ 15 นาที ครูอุ๋นและข้าพเจ้าก็ได้ลาครูกลับ เวลา 11.00 น.

Subjective Information

1. จากลักษณะของบ้านที่ปรากฏ แสดงให้เห็นถึงว่า คุณครูนิภา อภัยวงศ์เป็นบุคคลที่มีฐานะดีมาเก่า สภาพในบ้านแม้จะมีหญ้ามากปราศจากการดูแลอย่างถี่ถ้วน แต่ก็แสดงให้เห็นภูมิหลังว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมชั้นสูง

2. จากลักษณะการแต่งกายของครู พบว่าครูเป็นคนไม่พิถีพิถันนัก ค่อนข้างเป็นคนสบาย ๆ แขนเสื้อพับ ๓ ทบแสดงความเป็นคนที่เชื่อมั่นในตัวเองอย่างสูง และครูสูบบุหรี่ด้วย ครูบอกว่าติดในระยะหลัง ที่ไม่มีอะไรทำ ก็เลยสูบบุหรี่

3. ครูได้แสดงความเป็นครูจริงๆ คือ ครูเป็นผู้ที่ไม่หวงวิชา ให้มาต่อได้เท่าที่ครูจะสามารถต่อให้ได้ และครูเป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศจริงๆ เพราะครูมีการฝึกซ้อมอย่างจริงจัง สม่่าเสมอ ยาวนาน

4. แม้ครูจะมีอายุมากแล้ว แต่ครูก็ยังฟังเสียงดนตรีได้ละเอียดมากกว่าข้าพเจ้า ซึ่งอายุยังน้อยอยู่ (ปัจจุบันครูอายุ 86 ปี) ข้าพเจ้าเทียบเสียงฟังว่าได้แล้ว แต่ครูบอกว่ายังสูงอยู่ให้เทียบใหม่ เมื่อข้าพเจ้าฟังใหม่อีกครั้งจึงพบว่าเป็นความจริงตามที่ครูตีค

5. ขณะที่ข้าพเจ้าตีค ครูได้แสดงความตั้งใจในการฟัง และนำข้อชนงกาแพมาเคาะเป็นจังหวะให้ด้วย ขณะที่ครูเคาะจังหวะอย่างสม่่าเสมอนั้น ข้าพเจ้าพบว่าครูเป็นผู้ที่มีจังหวะของตัวเองดีมาก

Recommendation

1. การที่จะเล่นดนตรีให้ดีได้นั้น มีวิธีการเดียวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ได้ คือการฝึกซ้อม โดยเฉพาะการไล่ทุกวันอย่างสม่ำเสมอ

การไล่นั้นเน้นตอนเช้ามีด มีข้อกำหนดว่าต้นชิ้นต้องไล่ทันที ยังไม่ต้องล้างนิ้ว หรือทำอะไรทั้งนั้น

2. ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นผู้ไม่หลงวิชาความรู้ และมีความถ่อมตนว่าตนมีความรู้น้อย กลัวว่าจะไม่มีความรู้พอแก่การถ่ายทอด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 2

วันอาทิตย์ที่ 12 กรกฎาคม 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 8.00 - 10.00 น.

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าได้ไปที่บ้านครูนิภา อภัยวงศ์เป็นครั้งที่ 2 เวลา 8.00 น. พบครูนั่งอยู่ที่โต๊ะม้ายาว ซึ่งมีไว้สำหรับรับแขกเช่นเดิม วันนี้ครูใส่เสื้อแขนกุด สีเทา มีลายดอก ผ้านุ่งสีเขียว ครูหยิบบุหรีซึ่งใส่ไว้ในกล่องใส่บุหรีหนึ่งสีเลือดหมูเข้มออกมา เอามือซ้ายจับบุหรี มือขวาจับเช่นเดิมจับกล่องไม้ขีด มือขวาจุดไม้ขีด เมื่อจุดบุหรีเรียบร้อยแล้ว จึงย้ายมาจับบุหรีที่มือขวา ครูบอกให้ข้าพเจ้าไปนั่งห่าง ๆ ถ้าเหม็นบุหรี ข้าพเจ้าส่ายหน้าบอกครูว่า "ไม่เป็นไรค่ะ"

วันนี้ครูเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ครูมีลูกบุญธรรม 2 คน คนแรกชื่อมยุรี แต่งงานกับฝรั่งแล้วไปอยู่ที่ออสเตรเลีย อีกคนหนึ่งชื่อไพศาล เป็นทหาร เสาร์อาทิตย์ ก็จะมาหาครู ครูชอบอุปการะคน ปัจจุบันนี้ครูได้นำลูกของคนรับใช้ในบ้านมาให้ใช้นามสกุลของครู แต่ครูก็บอกข้าพเจ้าว่า

'ครูแก่มากแล้ว แต่ครูก็ไม่ขอความช่วยเหลือใครนะ ส่วนลูกกับเขาเป็นลูกคนใช้ ก็ให้เขามาใช้นามสกุลดี ๆ เขาจะได้อยากทำดีต่อไป'

ครูมีคติคำหนึ่งที่บอกข้าพเจ้าวันนี้ คือ

'เธอจำไว้นะ น้ำลึกหยั่งถึง ใจคนหยั่งไม่ถึง'

ครูมีสุนัขเล็ก ๆ พันธุ์พุดเดิ้ล 1 ตัว เป็นเพื่อนตลอดเวลา ชื่อบ๊วยฝ้าย ครูจะมีอ่างเล็ก ๆ ใส่ น้ำ และจานข้าวสำหรับสุนัขตัวนี้อยู่ข้างโต๊ะยาวที่ครูนั่งอยู่ประจำ

ครูบอกข้าพเจ้าให้นำดอกไม้รูปเทียน มาให้ครูให้เป็นเรื่องราวตามแบบโบราณ เพื่อความเป็นสิริมงคล

หลังจากนั้นข้าพเจ้าก็ลาครูกลับ

Subjective Information

1. การแต่งตัวของครูนิภา พบว่าเป็นลีลา (Style) เดียวกับวันแรกที่ข้าพเจ้าไปพบครู และบุคลิกที่พบเหมือนเดิมอีกครั้งคือการสูบบุหรี่ของครู
2. ครูมีลักษณะของความเด็ดเดี่ยวในตัวเอง ครูไม่ยอมที่จะเอ่ยปากขอความช่วยเหลือแก่ใคร ขณะเดียวกันครูก็มีความโอบอ้อมอารีแก่บุคคลอื่นโดยการรับอุปการะทั้งลูกศิษย์ และผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้น
3. ชีวิตบ้านปลายของคนแก่ส่วนมากจะมีเพื่อนยามเหงา ในกรณีของครูนิภาก็มีสัตว์เลี้ยงเป็นเพื่อน ยามที่โดดเดี่ยวอยู่คนเดียว และให้ความรักความเมตตาอย่างจริงใจ
4. ครูยังคงประเพณีโบราณของไทย คือการไหว้ครู เพื่อความเป็นแบบแผนที่ดีงาม และความเป็นสิริมงคล

Recommendation

1. คนโบราณมักมีคติประจำใจอยู่เสมอ
2. สาเหตุที่ครูสูบบุหรี่ น่าจะมาจากความว่าง และความโดดเดี่ยวที่สามีของครู เสียชีวิตมานาน 20 ปีแล้ว ครูนิภาต้องอยู่คนเดียวมาโดยตลอด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 3

วันอาทิตย์ที่ 4 สิงหาคม 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 9.30 - 12.00 น.

Objective Information

ข้าพเจ้าเดินทางถึงบ้านอาจารย์นิภา เวลา 9.30 น. พี่ตีซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูคนหนึ่ง ซึ่งนอนอยู่บ้านครูเป็นประจำออกมาเปิดประตูบ้านให้ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในห้องชั้นล่าง ที่พบครูเป็นประจำทุกครั้ง ได้เห็นครูนั่งอยู่บนม้ายาวที่ใช้สำหรับรับแขกเป็นประจำทุกครั้ง ครูรับไหว้ข้าพเจ้า แล้วนำบุหรี่ยืนมาสูบ ครูใช้นิ้วกลางและนิ้วชี้ของมือซ้ายหนีบบุหรี่เอาไว้ และใช้นิ้วที่เหลือของมือซ้ายถือกล่องไม้ขีดแล้วใช้มือขวาจุดไม้ขีด เมื่อจุดบุหรี่ยติ๊ดแล้ว ครูเปลี่ยนการถือ บุหรี่จากมือซ้ายมาเป็นมือขวา

วันนี้ครูใส่เสื้อลายดอกสีเขียว พื้นเป็นสีขาว นุ่งผ้าถุงสีม่วงเข้มเกือบดำ มีเส้นยาว 3 เส้นตอนปลายผ้ารอบผ้าถุง ข้าพเจ้าได้นำหนังสือเชิญเป็นอาจารย์พิเศษมอบให้ครู ครูได้บอกกับข้าพเจ้าว่า

“เธอชื่อ น้อง ไซไม้อะ ชื่อจริงข้าคมทรออะ แหมจำไม่ได้ ครูว่าเธอหน้าตาคมขำ ชื่อข้าคมเรียกยาก ครูเรียกคมขำดีกว่า เข้ากับหน้าเธอด้วย”

“ครูเองก็ชักจะสว่น้อยลงทุกที เพลงการก็จำไม่ค่อยได้ จะขาดจะเกินเธอจะมาว่าครูไม่ได้นะ ครูไม่ได้นับจิงหะ แล้วเธอบอกอุงเงาด้วยนะ มีเวลามาหาครูบ้าง ครูไปไหนไมไหวแล้ว ได้แต่ส่งใจไปถึง แต่ครูก็คิดถึงเขาอยู่เสมอนะ ไม่ลืมหรอก”

“ครูเห็นใจนะ เวลานี้เราทำอะไรได้ก็ต้องรีบจวย เธอก็รีบเอาไว้นะ เดี่ยวพอแก่อย่าง ครูก็จะทำอะไรไมไหว ครูก็พอจะมีความรู้อยู่บ้าง แต่ก็ไม่รู้ว่าจะดีแค่ไหนนะ”

ข้าพเจ้าเรียนถามครู ถึงหม่อมจันทร์ แห่งวังบ้านหม้อ ซึ่งคุณครูนิภาได้ทำการศึกษาวิชาการด้านขับร้องด้วย ครูได้เล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า

“เสียงท่าน แหม..... พุดแล้วชนลุก เสียงแหลม เสียงเย็น ครูยังนึกถึงท่านอยู่ เคยไปพบกันที่พระที่นั่งอัมพร” อะไรพวกนี้ ครูแก่ไปสอนอยู่ที่นั่น เสียงท่านดีมาก เสียงเย็นจับใจ ครูก็พยายามให้เหมือนท่าน แต่ก่อนท่านอยู่กับเจ้านาย เขาก็ยกย่องให้ท่านเป็นหม่อม”

ครูนิภาบอกข้าพเจ้าเรื่องของการให้ความเคารพครูบาอาจารย์ว่า

" ดิฉันครูเก่า ๆ เราต้องถือโบราณ ยึดโบราณเอาไว้ ฉะนั้นชื่อครูก็คงยังไม่หายไปไหนหรอก เพราะเราเคารพ เราพยายามระลึกถึงสิ่งเก่า ๆ แล้วก็จะไม่หายไปไหน ชื่อครูก็คงยังไม่จมน้ำจมน้ำท่าไปหมด"

ครูพูดแล้วก็หัวเราะ แล้วครูเล่าให้ข้าพเจ้าฟังเมื่อครั้งที่ครูไปสอนที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า

"เมื่อก่อนครูก็ไปสอนที่จุฬาฯ ครุศาสตร์ เดียวนี้ไปไม่ไหวแล้ว เพราะว่าบางทีเดินไปมันก็ไม่ไหว เดิน ๆ ไป มันจะไปหยุดชะงักเฉย ๆ ไปคนเดียวด้วย เมื่อก่อนครูขยัน สอนที่โน่นที่นี่ ลงเรือบ้าง ขึ้นรถบ้าง เราทำอะไรก็ต้องรีบทำซะ แต่ถ้าใครมาหาที่บ้านก็สอนนะ แต่ก่อนครูสอนที่วัดสังฆระจาย วัดท้ายตลาด เดียวนี้ไปไม่ไหวแล้วขอพัก"

เมื่อข้าพเจ้าเริ่มเรียน ครูให้ไปยกจะเข้บนตุ่มมาติด จะเข้วางอยู่บนตู้โต๊ะระดับเอว มีอยู่ 2 ตัว ครูให้ข้าพเจ้าติด 1 ตัว และนำอีก 1 ตัวมาพาดยาวระหว่างม้ายาวที่ครูนั่งกับโต๊ะวางของ ข้าพเจ้าม้ายาว ข้าพเจ้าขออนุญาตครูเข้าห้องน้ำก่อนต่อเพลง กระจกที่อยู่ในห้องน้ำ ข้าพเจ้าได้ยินเสียงครูมาเทียบเสียงจะเข้ให้ ครูเอานิ้วเข้ที่สายท่ม 1 ครั้ง สายเอก 1 ครั้ง สลับกัน 2 ครั้ง และเทียบสายลวด ด้วยการดีดสายลวด 1 ครั้ง สายเอก 1 ครั้ง ครูจะดีดสลับกันข้า ๆ ไม่กี่ครั้งก็เรียบร้อย เมื่อข้าพเจ้าออกจากห้องน้ำ ครูให้ข้าพเจ้านำชันทอกไม้ ภูเทียบเงิน ผ่าขาว เงิน 12 บาท ที่เตรียมมา ให้ครูถือด้านหนึ่ง ให้ข้าพเจ้าจับไว้ด้านหนึ่ง แล้วครูก็อธิษฐานมอบให้แก่ข้าพเจ้าเบา ๆ ว่า

"ขอให้เธอ คมขำ มีความสำเร็จในการเรียน มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด และมีชื่อเสียงโด่งดังไปข้างหน้านะ"

หลังจากนั้นครูให้ข้าพเจ้าไปจุดเทียนที่หิ้งบูชาหน้าห้องนอนของครู กราบ 3 ครั้ง ตอนที่ข้าพเจ้าจุดธูป ข้าพเจ้าใช้ปากเป่าให้ไฟดับ ครูบอกข้าพเจ้าว่าห้ามใช้ปากเป่าเด็ดขาด ให้เอามือพัดไปมาเท่านั้น

ครูถามข้าพเจ้าว่าบ้านอยู่ที่ไหน เมื่อข้าพเจ้าบอกว่าอยู่ที่จังหวัดนนทบุรี ครูบอกว่าครูเคยไปพักที่วัดเฉลิมพระเกียรติ เมื่อตอนเกิดสงครามโลก หน้าบ้านยังมีบันไดลงน้ำ

หลังจากนั้นครูก็เดินไปห้องนอนของครู เมื่อครูออกจากห้อง ครูถือกล่องสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ออกมา ข้าพเจ้าแอบสังเกตเห็นว่าเป็นกล่องใสไม้ดีดจะเข้ของครู เป็นกล่องหนังสีขาว ด้านหน้ามีลายมือโย้เย้ เขียนว่า "กล่องใสไม้ดีด" หน้ากล่องมีรูปครู ใสแว่น ภาพขาวดำ ขนาด 1 นิ้ว ติดอยู่ ด้านซ้ายตามยาวของกล่องมีตัวหนังสือภาษาอังกฤษ 3 คำเล็ก ๆ ข้าพเจ้ามองไม่ทันว่าตัวหนังสือสะกดอย่างไร ช่างในกล่องมีไม้ดีดงา 2 อัน หัวไม้ดีดเหลี่ยมทอง มีเพชรฝัง 1 อัน มีทับทิมฝัง 1 อัน และมีกล่องใบเล็กจิ๋ว ทำด้วยมุกอีก 1 ใบ อยู่ในกล่องนั้น

วันนี้ครูต่อเพลงเดี่ยวจนขมึนให้ข้าพเจ้า ตั้งแต่ต้นจนจบเที่ยวแรกของท่าน 2 ครูต่อเพลงโดยการดีดนำแล้วให้ข้าพเจ้าดีดตามไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะจำได้ (ครั้งละ 1 ท่อน) เป็น อย่างนี้ทุกท่อน เมื่อจำได้แล้วจึงหยุด

เมื่อครูต่อให้ข้าพเจ้าเสร็จ ครูบ่นว่า "เจ็บนิ้ว สงสัยจะแก่ไปแล้ว แล้วก็ไม่ค่อยได้ดี ด้วย"

เมื่อต่อจบข้าพเจ้าก็ลาครูกลับ เวลา 12.00 น.

Subjective Information

1. ครูนิยามักใช้ชีวิตประจำวันในช่วงเวลากลางวันอยู่ที่โต๊ะรับแขก ซึ่งจัดไว้โดยเฉพาะ ครูจะนั่งอยู่ที่ม้านั่งด้วยขาหน้าโต๊ะวางของ หันหน้าออกมาทางประตูเสมอ มองดูราวกับว่าครูกำลังคอยใครซักคนที่จะมาหา หรือมาศึกษาดนตรีกับครู

2. ครูมักจะใส่เสื้อผ้าที่มีลักษณะคล้ายกันทั้ง 3 ครั้งที่ได้ไปพบครูมา แสดงว่าครูน่าจะชอบใส่เสื้อผ้าลักษณะนี้อยู่บ้าน เพราะอาจทำให้สบายตัวเนื่องจากเสื้อของครูจะตัดโดยผ้าที่มีน้ำหนักเบา

3. ครูเป็นผู้มีสติอยู่เสมอว่าตนเป็นผู้มีอายุมากแล้ว ย่อมมีความหลงลืมเป็นธรรมดา และครูก็เป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง มีความตื่นตัวอยู่เสมอในการที่จะรีบทำ รีบฉวย เสียตั้งแต่อายุยังน้อยอยู่ อีกทั้งครูยังมีความเชื่อในเรื่องของความกตัญญู ความเคารพต่อครู ครูนิยามได้ยึดแบบแผนที่ดีงามที่มีมาแต่โบราณ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็นประเพณีที่ดีงามคือ การนำขัน ดอกไม้ รูปเทียน ผ้าขาว เงินกานล มาไหว้ครูมอบตัวเป็นศิษย์ ครูก็จะอวยพร ให้เป็นสิริมงคลกับศิษย์ ข้อนี้ครูนิยามยังยึดถือและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

Recommendation

1. บุคคลที่ไม่มีลูกไม่มีหลาน บ้านปลายของชีวิตมักจะมีอยู่คนเดียว ค่อนข้างโดดเดี่ยวอ้างว้าง
2. บุคคลสมัยก่อนมักยึดถือแบบแผนที่ดีงาม ซึ่งต่างจากบุคคลสมัยปัจจุบันเป็นอันมาก
3. ครูนิยาม อภัยวงศ์ เป็นครูที่สามารถยกเป็นแบบแผน เป็นมาตรฐานที่ดีงาม สำหรับลูกศิษย์จะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างปฏิบัติสืบต่อไป

Anecdotal Record ครั้งที่ 4

วันจันทร์ที่ 22 สิงหาคม 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 9.00 - 12.00 น.

Objective Information

ข้าพเจ้าได้ไปที่บ้านคุณครูนิภา อภัยวงศ์ เวลา 9.00 น. วันนี้ครูนั่งดูทีวีอยู่ในห้องนอน เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปทำความเคารพครู ครูบอกว่า เพิ่งเข้ามานั่งข้างใน ไม่มีอะไรทำ หลังจากนั้นครูก็นำข้าพเจ้าเดินออกมาข้างนอก แล้วครูก็ไปนั่งที่ม้ายาวตัวเดิมที่นั่งอยู่เป็นประจำ วันนี้ครูใส่เสื้อแขนสั้น ปกแบบปีกนก พื้นสีขาวอมเขียวลายดอกสีม่วงประปราย นุ่งผ้าถุงสีม่วง ชายผ้าถุงมีเส้นผ้าปักเดินรอบผ้าถุง 3 เส้น ครูพับแขนเสื้อ 1 ทบ พับหน้าประมาณ 2 นิ้ว เมื่อครูนั่งเรียบร้อย ครูพูดคุยกับข้าพเจ้าเล็กน้อย ครูก็หยิบบุหรี่ยื่นมาสูบ โดยใช้มือซ้ายคีบบุหรี่ยื่นแล้วเอามือเดิมาจับกล่องไม้ขีด มือขวาจุดไม้ขีด หลังจากนั้น ครูก็เปลี่ยนมาถือที่มือขวาแล้วสูบ

ข้าพเจ้าถามครูว่า ครูสูบบุหรี่มานานหรือยัง ครูตอบว่านานแล้ว ตั้งแต่ย้ายมาอยู่ที่นี้เกือบ 20 ปีแล้ว แต่เมื่อไรจำไม่ได้แน่นอน

ครูเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าสมัยก่อนมีเล่นดนตรีที่วัดบวรฯ เขามีศาลาใหญ่และศาลาเล็กติดกัน ครูแสดวง อภัยวงศ์เขาเล่นอยู่ที่ศาลาใหญ่ มีเครื่องดนตรีหลายชิ้น เขาเคยก็แค่กระจำปีเท่านั้น ส่วนวงของครูนิภา เป็นวงเครื่องสายเครื่องเดี่ยว เล่นอยู่ที่ศาลาเล็ก ต้องผลัดกันเล่นเหมือนประชันกัน คนดูกลับมาเชียร์วงของครูนิภา ครูบอกว่า คนดูพูดให้กำลังใจว่า "คุณไม่ต้อไปกลัวเขารอก พวกนั้นเขามาเรือบินเรือเหาะ" ครูเล่าว่าขณะนั้นยังไม่รู้จักกับครูแสดวง

หลังจากงานนั้น ครูแสดวง ก็ตามครูมาตลอด ครูเล่าว่าครูต้องนั่งเรือกลับบ้านที่ปากน้ำภาษีเจริญ ครูแสดวงก็นั่งเรือไปส่งครูนิภาถึงบ้าน ครูนิภาถามว่า "ถ้าเรือจ้างล่มจะว่าอย่างไร" เพราะครูนิภาทราบว่าคุณครูแสดวงนั้นว่ายน้ำไม่เป็น ครูแสดวงก็ได้แต่หัวเราะ ไม่พูดว่าอะไร แต่ก็ตามส่งครูนิภามาตลอด ต่อมาครูนิภาย้ายมาอยู่วัดใหม่ตรงข้ามกับวัดสามพระยา ซอยก็แคบมาก ครูแสดวงได้ขี่มอเตอร์ไซด์ เอาครูนิภาซ้อนท้ายไปส่งที่บ้านอยู่เสมอ ครูนิภาบอกว่าคุณครูแสดวงขี่มอเตอร์ไซด์เยี่ยมมาก แต่กว่าจะเยี่ยมก็ถลอกปอกเปิกไม่น้อย

ครูเล่าว่าสมัยที่ครูมาอยู่กับคุณพระสุจริตสุดาใหม่ ๆ พระสุจริตสุดาให้ครูไปนอนบนเตียงด้วย เพราะเตียงท่านใหญ่ ครูยังเด็กมาก เลยบัสสะวะรดเตียง พระสุจริตสุดาบอกกับครูว่า "ต่อไปนี่แกไม่ต้องมานอนอีกหรอก ไปนอนใต้เตียงเถอะ"

ครูเล่าแล้วก็หัวเราะ ครูเล่าว่าครูอยู่ในวังจนออกมาแล้ว ครูทองดี สุจริตกุล จึงเข้าไปอยู่ ครูเล่าว่าครูไม่ค่อยถูกครูที่สอนดู เวลาครูดู ครูนิภา ก็จะหลบออกไปข้างนอก ครูใช้คำว่า

"ครูรู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็นหาง"

ครูหลวงเสียงเสนาะกรรณเป็นคนเสียงดัง เวลาสอนเหมือนกับเป็นคนดูมาก หลังจาก ที่ครูออกจากวัง ครูก็ไปสอนร.ร. นาฏดุริยางค์ (ปัจจุบันคือวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร) ครู บอกว่าบนโบสถ์นั้น สมัยก่อนมีพระเยอะมาก มีเด็กนักเรียนแอบลักกันไปมาก พอครูนิภาออก จากร.ร. นาฏดุริยางค์ ครูทองดีจึงได้เข้าไปสอนต่อจากครู ครูนิภาเข้าไปสอนที่ ร.ร. นาฏดุริยางค์ ตั้งแต่โรงเรียนสร้างใหม่ ๆ ยังใช้ที่ของพิพิธภัณฑสถานอยู่

สมัยที่ครูอยู่กับพระสุจริตสุดา ก็จะมีขนมทานมากมาย เพราะพระสุจริตสุดาเบิกกับ พระคลังได้ เช่น ขนมปัง คุกกี้ ขนมปังหน้าแฉ่น ครูนิภา ก็เอามารับประทานกัน ครู อยู่กับพระสุจริตสุดามาตั้งแต่เด็ก ไม่เคยโดนดูเลย

ครูนิภาสอนข้าพเจ้าเรื่องการไล่จะเข้ว่า

"ถ้าหนูอยากจะทำดีนะ หนูตื่นนอนมา ไม่ต้องล้างหน้า ดีดจะเข้เลย ยงค์ ยัง พวกนี้ ก็ทำอย่างนี้เหมือนกัน"

ข้าพเจ้าได้ทำครูว่า ครูบุญยัง และครูบุญยงค์ เกตุคง ท่านอยู่ในวังพระสุจริตสุดาด้วย หรือไม่ ครูบอกว่าไม่ได้อยู่ แต่เรียนปีพาทย์กับคุณพ่อของครู (ครูหรั่ง พุ่มทองสุข) มาตั้งแต่ เด็กที่บ้าน พอประมาณ 1 เดือน พ่อแม่ครูบุญยงค์และครูบุญยัง ก็เอาข้าวสารมาให้ เพราะ สมัยนั้นไม่ได้เอาค่าสอน แต่ตอนนั้นครูนิภาอยู่ที่วัง นาน ๆ จึงกลับมาบ้านสักครั้ง

ครูนิภาชี้ให้ข้าพเจ้าดูรูปที่เพดานขวามือด้านบน เป็นรูปพระสุจริตสุดาถ่ายรูปคู่กับ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครูนิภาบอกกับข้าพเจ้าว่า พระสุจริตสุดาเป็นผู้ที่มี บุญคุณกับครูมากที่สุด

ครูนิภาเล่าสมัยที่ไปสอนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ในวังว่า

"เวลาครูไป ตัวท่านแช่น้ำอยู่ในสระ ท่านยิ้ม พอรู้แล้วว่าครูมา ประเดี๋ยวเดียวท่านก็ ขึ้นมาแล้ว เร็วจังเลย อย่างกับไม่ได้อาบน้ำ ท่านก็ต้องเสวยโอวัลติน ครูก็ล้อว่า ไม่ต้อง เสวยไม่ได้หรอกเพคะ ท่านก็บอกว่า เดี่ยวหิว ดูเหมือนท่านจะอยู่ ม. 6 หรือไงเนี่ย"

ข้าพเจ้าถามถึงหลวงว่องจะเข้รับ ครูเล่าว่า

"ครูหลวงว่อง เวลาท่านดีดจะเข้ ท่านใช้ปลายนิ้วกด แล้วเอานิ้วโป้งเกาะตามปกติ แขนก็ปล่อยตามอิริยาบถ ธรรมดา"

ข้าพเจ้าถามครูนิภา ว่าครูหลวงว่องจะเข้รับ เวลาดีดจะเข้ แขนขวายกขึ้นกว่าปกติและเหยียดตึงหรือไม่ ครูนิภายืนยันว่าไม่ถึง ครูนิภาเล่าต่อว่า เรียนร้องกับท่านคุณครู เมื่อข้าพเจ้าถามว่า ท่านคุณครูคือใคร ครูนิภาบอกว่า คือพระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)

วันนี้ข้าพเจ้าได้มีโอกาสเห็นไม้ดีดของครูชัดเจนมากขึ้น เป็นไม้ดีดงา 3 อัน อันแรกเป็นงาล้วน ๆ อันที่สองเป็นไม้ดีดงาเลี่ยมทองฝังเพชรที่หัวไม้ดีด ตรงที่ฝังเพชรเป็นรูปดาวแฉก ๆ อันที่สามเป็นไม้ดีดงาเลี่ยมมาก ฝังด้วยทับทิม ส่วนแท่งกลม ๆ ที่ข้าพเจ้าเห็นเป็นถมทอง ช่างในใส่ไม้จิ้มฟัน และกลองใบเล็ก ๆ เป็นไม้ธรรมชาติ กล่องใส่ไม้ดีดมิใช่กล่องหนังอย่างที่ข้าพเจ้าเคยเข้าใจ เป็นเพียงกล่องใส่กระดาษสีขาว แต่แข็งมาก ในกล่องมีไม้จิ้มฟันและไม้เขียนหู ผูกติดกันอยู่อีกคู่หนึ่ง หน้ากล่องเขียนว่า "ไม้ดีดจะเข้"

ครูบอกว่า ครูไม่มีรายได้อะไร ครูจึงได้ให้ทำห้องเช่าของชั้นบน ช่างบนมี 3 ห้อง ให้เช่า 2 ห้อง ให้คุณไพศาล ซึ่งเป็นลูกบุญธรรมของครูอยู่ 1 ห้อง ช่างล่างทำห้องยื่นออก จากตัวบ้านไปอีก 2 ห้อง สำหรับให้เช่าอีกเช่นกัน ปัจจุบันครูมีรายได้ใช้จ่ายในบ้านก็คือค่าเช่าบ้าน

วันนี้ครูต่อเตียนกขมันให้กับข้าพเจ้าจนจบเพลง เมื่อข้าพเจ้าลากลับ ครูให้ผลทับทิม ซึ่งเป็นทับทิมจากต้นบ้านครูเอง 1 ลูก บอกว่าให้เป็นที่ระลึก

ข้าพเจ้าลาครูกลับเวลา 12.00 น.

Subjective Information

1. ครูนิภา ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถเป็นเลิศ และวิธีที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียนดนตรีไทยเป็นอย่างดี เนื่องจากได้เคยกระทำวิธีดังกล่าวแล้วได้ผล ดังความที่ครูพูดกับข้าพเจ้าว่า

‘ถ้าหนูอยากจะทำดีนะ หนูตื่นนอนมาไม่ต้องล้างหน้า ดีดจะเข้เลย ยงค์ ยัง อะไรพวกนี้ก็ทำอย่างนี้เหมือนกัน’

2. รายได้ที่ใช้ดำรงชีวิตของนักดนตรีไทย กรณีของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ พบว่าไม่สามารถใช้วิชาดนตรีไทยประกอบอาชีพหาเลี้ยงตัวเองได้ ปัจจุบันได้รายได้จากการเก็บค่าเช่าบ้าน

Recommendation

1. ครูนิภา อภัยวงศ์ใส่เสื้อผ้า Style เดิม ดังที่เคยพบทุกครั้งและสูบบุหรี่ ในอาการ เดิม
2. ครูยังจดจำเรื่องราวก่อนที่จะแต่งงานกับครูแสงได้ดี เช่น เล่นดนตรีคล้ายจะ ประชันกันที่วัดบวรฯ หลังจากนั้นครูแสงก็ได้ติดตาม คอยรับส่งครูนิภาตลอดมา
3. จากที่ฟังครูนิภาเล่า ครูนิภา เป็นเด็กที่พระสุจริตสุดาอุปการะไว้ และเป็นคนที่ พระสุจริตสุดารักมากที่สุด
4. ครูนิภา เคยไปสอนสมเด็จพระเทพฯ ในวังจิตรลดา สมเด็จพระเทพฯ พระราชทาน รูปให้ครูนิภา มีพระราชหัตถเลขา หน้ารูปว่า
 "กราบเรียน
 ครูนิภา
 ที่เคารพ
 สิริินธร"
5. หลวงว่องจะเข้ารับติดจะเข้โดยใช้ปลายนิ้วกด นิ้วโป้งมือซ้ายเกาะไปตามตัวจะเข้ แขนทั้ง 2 ข้างไม่ตึง ซึ่งได้รับคำยืนยันจากครูนิภา อภัยวงศ์
6. บ้านของครูนิภา ทำเป็นห้องเช่าทั้งสิ้น 4 ห้อง ครูนำรายได้นี้มาใช้จ่ายในบ้าน
7. พระสุจริตสุดา เป็นพระสนมเอกในรัชกาลที่ 6 เป็นสุภาพสตรีสามัญชนคนแรกที่ได้เข้าพิธีเสกสมรส. โดยมีการพระราชทานน้ำสังข์อย่างเป็นทางการ ท่านมีวงเครื่องสายผสมของท่านชื่อ คณะนารีศรีสุมิตร ซึ่งมีชื่อเสียงมาก ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นบุคคลหนึ่งที่ท่านได้อุปการะเลี้ยงดู
8. หลวงเสียงเสนาะภรรณ เป็นผู้ที่ได้รับชื่อว่ามีเสียงเพราะ นุ่มนวลคล้ายผู้หญิง ท่านดีกรับขับเสภา และแหล่เทศน์ได้ดี ในสมัยรัชกาลที่ 6 ท่านได้เป็นครูสอนขับร้องอยู่ในวัง และที่พระตำหนักของพระสุจริตสุดาพระสนมเอกของรัชกาลที่ 6
9. ครูทองดี สุจริตกุล เป็นครูอาวุโส สอนจะเข้ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร เป็นผู้ที่อยู่ในความอุปถัมภ์ของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ 6 เช่นกัน

10. ครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการบรรเลงปี่พาทย์ มีผลงานการประพันธ์เพลงมากมาย ได้รับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ประจำปี 2531

11. ครูบุญยัง เกตุคง เป็นน้องของครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นบุคคลที่มีความสามารถทั้งปี่พาทย์ ลีเก และการแสดงทุกประเภท ได้รับพระราชทานโล่และเข็มเชิดชูเกียรติ ในฐานะเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง (ลีเก) ประจำปี 2534

าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 5

วันจันทร์ที่ 25 สิงหาคม 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 9.10 - 11.00 น.

Objective Information

ข้าพเจ้าได้ไปถึงบ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 9.10 น. เมื่อเดินเข้าซอยถึงสี่แยกแรกก่อนบ้านครู ได้เห็นครูยืนอยู่หน้าบ้านด้านนอก ได้ร่มมะขามใหญ่ วันนี้พับแขนเสื้อเป็นทบเล็ก ๆ ขึ้นไปด้านบนจนเกือบเป็นเสื้อไม่มีแขน ในมือของครูถือถุงกล้วยแฉวงใหญ่

ข้าพเจ้าทำความเคารพครูนอกบ้านนั้น เมื่อสอบถามครูบอกว่าออกมาเดินเล่น แล้วครูก็ใช้กล้วยแฉวงเข้าบ้าน เมื่อพ้นประตูข้าพเจ้าก็ขอกัญญาที่มีมือครูมาถือคประตุเสียเอง ครูเดินดูต้นไม้ในบ้านอีกเล็กน้อย จึงเดินเข้าไปในบ้าน

เมื่อเข้าไปนั่งที่ม้ายาวตัวเดิม พบว่ามีไมโล 1 แก้ว ชันน้ำเล็ก ๆ และขวดพลาสติกบรรจุน้ำเย็น 1 ขวด ตั้งอยู่ในถาด (อาหารเช้าของครู) ครูบอกว่าเช้า ๆ ครูรับประทานได้เท่านี้ ครูจะดื่มไมโลทุกวัน และขนมปังอีกเล็กน้อย ต้องค่อย ๆ ทาน ถ้าทานเร็วและมาก ครูจะอาเจียน ครูบอกว่าคงเป็นเพราะอายุมากแล้ว

ครูสอนข้าพเจ้า เรื่องการไล่จะเข้ว่า

'เข้าลูกขึ้นดิด ไม่ต้องล้างหน้า ทำแบบโบราณ แล้วก็ได้ผล ถ้าเราไปล้างมือแล้ว มือไม่แข็ง ถ้าไปโดนน้ำก่อนนะ เหมือนผักบุงไม่มีผิด พอโดนน้ำ แหม! ซูซอ แบบเดียวกัน อย่างนั้นครูไม่เอา เอาผักบุงนี้ให้ฟัง เทียบกัน มือเราก็มให้โดนน้ำ ตอนนี้อย่างนี้ไม่พูดกับใครนี่ ตื่นขึ้นมาเอาแต่มีผิดเลย ได้ผลเร็ว จะดีแคไหนมันก็บอกไม่ถูก มันแล้วแต่ละบุคคล อยู่ที่ขยัน ถ้าขยันมากก็ได้ผลเร็ว เพราะว่า ครูเมื่อโตมา ตื่นขึ้นมาจับเลย ได้ผลแน่ ปีหนึ่งเห็นผลแน่นอน'

'โดยมากผู้ใหญ่เก่า ๆ จะปฏิบัติทั้งนั้น อย่างน้อยก็ทำให้อยู่ตัว หรือคล่องขึ้น'

ในวังที่ครูอยู่ ครูบอกว่า พระที่นั่งอัมพร จังสวนดุสิต ครูมาอยู่ปลายรัชกาลที่ 5 ครูคนสำคัญที่สอนครูในวังคือ พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) หลวงเสียงเสนาะกรรณ หลวงว่องจะเข้ารับ แต่ขณะนั้นครูแปลกเป็นผู้ใหญ่ที่สุด (วันนี้ครูเรียกครูแปลกว่า "เจ้าคุณครู")

ข้าพเจ้าถามครูว่าครูชอบสีอะไร ครูบอกว่า ชอบสีเหลือง ออกทอง ๆ แต่เสื้อผ้าที่ใส่ทุกวันตอนอยู่บ้านจะมีอยู่ไม่กี่ชุด ครูเป็นคนไม่ชอบใส่เสื้อแขนยาว บอกว่ารำคาญและร้อน แขนสั้นก็ต้องพับจนกุด

ครูเล่าว่า 'ครูอยู่มาไม่เคยโดนดุเลย เวลาครูอารมณ์ไม่ดีเราก็กลบบอกไปข้างนอก มีคนว่าครูว่าไม่ยอมมุกดู ครูเลยบอกว่า 'ไม่รู้จักเอาตัวรอดเอง' เล่าแล้วครูก็หัวเราะชอบใจ

วันนี้ข้าพเจ้าทบทวนเพลงนกขมิ้น ครูยังไม่ต่อเพลงเพิ่มเติม ข้าพเจ้าลาครูกลับเวลา 11.00 น. ตอนข้าพเจ้าจะออกประตูบ้านหันไปเห็นครูจุดบุหรี่วนที่ 2 ตั้งแต่ข้าพเจ้ามา

Subjective Information

1. ครูนิภา แสดงความเฉลียวฉลาด รู้จักดูอารมณ์ของครู และหลบไปก่อน หากครูเกิดอารมณ์ไม่ปกติ ทำให้ครูนิภาเป็นที่โปรดปรานของครู และจะไม่โดยครูดูเลย

Reccomendation

1. เวลาเช้า ครูนิภาจะเดินออกกำลังกายตอนเช้าอยู่เสมอ
2. อาหารเช้าของครูนิภาคือไมโล 1 แก้ว และขนมปังอีกเล็กน้อย ครูจะไม่รับประทานข้าวตอนเช้า
3. วันนี้ครูสอนข้าพเจ้าอีกเช่นเดิมเรื่องการไล่จะเข้ และครูยังให้เหตุผลของการที่ไม่ได้ล้างหน้าแล้วลุกขึ้นดีดจะเข้เลย โดยครูเปรียบเทียบกับผักนึ่ง ดังที่กล่าวแล้วใน Objective Information
4. ครูคนสำคัญของครูนิภา ตามที่ครูเล่าให้ฟังวันนี้คือ
 - 4.1 พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์)
 - 4.2 หลวงเสียงเสนาะกรรณ
 - 4.3 หลวงว่องจะเข้ารับ
5. ครูนิภา เป็นคนชอบสีเหลือง ออกทอง ๆ

Report

๑๑๓๓

เลขหมู่..... 2538

เลขทะเบียน..... ๓๐๓๐๙

วันที่..... เดือน 2 1 เ.ย. 2538

พ.ศ.....

6. พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ท่านเป็นลูกศิษย์ครูช้อย สุนทร วาทิน ท่านได้เป็นเจ้าของพิมพ์พาทย์หลวง ในรัชกาลที่ 6 เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2458 ท่านมีความ ถึงพร้อมทั้งฝีมือ ความรู้ ปฏิภาณ ไหวพริบ ความเป็นครูและความเป็นศิลปิน อันหาตัวจับ ได้ยากยิ่ง ท่านเคยบรรเลงเดี่ยวปี เป็นที่พอพระราชหฤทัยของสมเด็จพระราชินีวิคตอเรียยิ่งนัก ถึงกับทรงขอรับฟังการเป่าขลุ่ยอีกครั้งเป็นการส่วนพระองค์ และทรงลุกจากที่ประทับมาลูบคอ พระยาประสาน พร้อมกับรับสั่งว่า เวลาเป่านั้นหายใจหรือไม่

7. หลวงว่องจะเข้ารับ (โต กมลวาทิน) เป็นครูจะเข้ที่มีชื่อเสียง พระสุจริตสุดา พระสนมเอกในรัชกาลที่ 6 ได้นำตัวมาสอนดนตรีให้กับเด็กที่ท่านอุปการะที่ตำหนักของท่าน ลูก ศิษย์ที่มีฝีมือของท่านคือ ครูจ่าง แสงดาวเด่น ลูกศิษย์คนสำคัญของครูจ่างแสงดาวเด่น คือ ครู ระดี วิเศษสุรการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 6
วันอาทิตย์ที่ 11 กันยายน 2537
บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16
เวลา 13.00 - 15.00 น.

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าได้เดินทางไปที่บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 13.00 น. วันนี้ครูใส่เสื้อลายสีดำ สลับดอกไม้สีแดง ผ้านุ่งสีม่วง มีเส้นคาดปลายผ้า 3 เส้น ครูพับแขนเสื้อ 2 ทบ

วันนี้ครูป่วย ครูบอกว่าเป็นหวัด ไอ เป็นหวัดที่ไร ต้องไอลงคอทุกที แล้วต้องไปฉีดยาทุกครั้ง ฟรุ้งนี้ครูจะไปฉีดยา ครูไปโรงพยาบาลทหารผ่านศึก เพราะลุงของน้องกบเป็นหมออยู่ที่นั่น (ครูสามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ เพราะครูเป็นข้าราชการสามัญของกระทรวงกลาโหม) เมื่อข้าพเจ้าถามครูว่าครูทำอะไรที่กระทรวงกลาโหม ครูก็หัวเราะ แล้วบอปปากบอกกับข้าพเจ้าว่า

"ทำแต่ชื่อ งานไม่ต้องไปทำ ไปเห็นชื่ออย่างเดียว"

ครูบอกกับข้าพเจ้าว่า ปัจจุบันนี้บริษัทบุญรอด ฯ ได้เลี้ยงดูครูอยู่ โดยให้เงินเดือนครู 4000 - 5000 บาท (ครูไม่แน่ใจนัก แต่โดยประมาณ) ทุกเดือนตลอดไป ครูได้มอบหมายให้คุณไพศาล บุตรชายเป็นคนรับไป ส่วนค่าเช่าบ้านนั้น ครูเก็บค่าเช่าคนละ 700 บาท ครูได้บอกกับข้าพเจ้าว่า ครูมีรายจ่ายประจำคือ ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่ากับข้าว ซึ่งประมาณ วันละ 100 บาท

หลังจากนั้นครูก็พัดใบตาล ซึ่งค่อนข้างเก่า เพราะรอบ ๆ ข้างของพัด หลุดร่อยออกจากกัน ครูนำออกมาพัดแล้วบ่นว่า "ร้อน" เมื่อครูพัดตัวครูแล้ว ครูก็พัดต่อมาที่ข้าพเจ้าด้วย ครูพูดต่อเรื่องที่ป่วยว่า ครูเป็นไซนัสด้วย ทำให้ความจำไม่ค่อยดี ครูพูดกับข้าพเจ้าว่า

"เดี๋ยวนี้เต็มที่แล้ว รู้ตัวว่าแก่มาก คิดถึงองุ่นเขา ผ่ากความคิดถึงไปด้วย แต่พระเอกเขาตาไม่ดีไซ้ไม้ นำสงสารคุณฟุ้ง เขาดีทั้งคู่ เขาไม่ลืมครูนะ เขารู้จักครูมานานแล้ว ตั้งแต่ครูยังไม่ได้มาอยู่บ้านนี้"

เมื่อก่อนครูไปสอนอยู่ที่เกษร เขาก็มาหาครู เดียวนี้ใครไปสอนก็ไม่ทราบ ครูศาสตร์ จุฬาฯ ก็เหมือนกัน เมื่อก่อนครูก็ไปสอนอยู่ ครูปากเดียวทองเดียว ครูอาภัพนะ ไม่มีลูก พระเอกของครูเขาก็มาทักครูไป"

ครูชี้มือไปที่รูปของครูแสง อภัยวงศ์ และพูดกับข้าพเจ้าต่อว่า

"เขาไม่น่าอายุสั้นเลย ดูเป็นคนล่ำสัน แต่ดูเอาเรื่องนะ จะว่าใจดีก็ไม่เชิง อยู่ด้วยกัน ลูกก็ไม่มี แต่เขาก็ไม่ไปมีใครที่ไหนอีกนะ แค่นี้ครูก็พอใจแล้ว"

ครูเล่าให้ข้าพเจ้าฟังต่อว่า นายคง อภัยวงศ์ เป็นพี่น้องกับครูแสง อภัยวงศ์ แต่คนละแม่กัน ครูบอกว่าบ้านเก่าครูอยู่แถว ๆ เมโทร์ ครูขายบ้านที่เมโทร์ มาซื้อบ้านใหม่ที่ชอยราม คำแหง 16 นี้ จากการขายบ้านนี้ มีเงินเหลือพอได้เก็บไว้ใช้ ครูพูดกับข้าพเจ้าว่า

"เราตัวคนเดียว ไม่ห่วงหรอก ห่วงแต่คนที่เราเลี้ยงเขาไว้ สมัยที่พ่อแม่ครูอยู่ ครูไม่เคยรบกวนเรื่องเงินพ่อแม่เลย ได้สแตงค์ค่าสอนมาก็เอาไปให้แม่ เหลือไว้แต่ค่ารถและค่ากินเล็กน้อย ครูจึงไม่ลำบาก เราจะไปหาที่ไหน ใครจะมาตีเหมือนพ่อแม่เรา"

ครูบอกกับข้าพเจ้าว่า เพลงเดียวเป็นของที่มีค่ามาก เขาไม่ให้กันง่าย ๆ หากจะต่อให้ใคร ต้องพิจารณาให้ดี ครูได้พูดถึง พระสุจริตสุดาว่า

"ท่านมีพระคุณล้นหัวครู เพราะท่าน เพราะบารมีท่าน ท่านชุปเลี้ยง จึงเลี้ยงตัวมาได้ ทุกวันนี้ ลูก ๆ คุณพ่อคุณแม่ทั้งหมด ท่านก็เลี้ยงครูมาอยู่คนเดียว"

เมื่อพูดจบ ครูก็น้ำตาไหล ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นว่าครูได้มีรูปพระสุจริตสุดา ถ่ายคู่กับรัชกาลที่ 6 นอกจากจะแขวนไว้ขวามือของม้ายาวที่ครูใช้นั่งรับแขกประจำแล้ว ครูยังมีรูปเหมือนกันแขวนไว้ที่หัวนอนอีกด้วย

วันนี้เมื่อข้าพเจ้าไปถึงบ้านครู ได้พบกับน้องภพที่ครูเลี้ยงไว้ และให้ใช้นามสกุล อภัยวงศ์ด้วย เป็นเด็กผู้หญิงผิวขาว หน้าตาดี เมื่อตอนที่ข้าพเจ้าไปถึงได้เห็นน้องภพ เขากลับบ้านมาทำอยู่บนเตียงนอนของครู อยู่เป็นเพื่อนครูตลอดเวลา

ข้าพเจ้าเห็นครูโอ หลายครั้ง จึงลาครูกลับเวลา 15.00 น.

Subjective Information

1. ครูนิภา อภัยวงศ์ ได้แสดงความเป็นผู้นำครอบครัว ด้วยการเป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบ ภายรับและรายจ่าย ภายในบ้านทุกเดือน คำนึงถึง ความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว

2. ครูเป็นผู้มีน้ำใจ ขณะที่ครูร้อนนำพัดมาโบกให้ตนเองแล้ว ครูก็ยังพัดเผื่อมาถึงข้าพเจ้าด้วย

3. ครูมีความภูมิใจกับครูแสง อภัยวงศ์ เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งดูได้จาก ครูจะพูดถึงครูแสงอยู่เสมอ และเล่าว่าครูแสงดีกับครูมาก ดูแลจนตายจากกัน ขณะที่ไม่มีลูกด้วยกันกับครูนิภา แต่ก็ไม่แสดงความสนใจไปมีสตรีอื่นอีก

4. ครูนิภา เป็นผู้มึนจิตใจเมตตาสูงมาก จากคำพูดของครูที่ว่า

"เราตัวคนเดียวไม่ห่วงหรอก ห่วงแต่คนที่เราเลี้ยงเขาเอาไว้"

5. ครูนิภา เป็นผู้ที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่อย่างแรงกล้า นอกจากจะได้เงินที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรง และนำมาให้พ่อแม่แล้ว ครูยังบอกอีกว่า ไม่มีใครอีกที่จะดีเท่ากับพ่อแม่เรา

นอกจากพ่อแม่แล้ว ครูนิภายังมีความกตัญญูกับผู้อุปการะ เลี้ยงดู คือ พระสุจริตสุดา ครูบอกว่า ครูสวดมนต์ทุกวัน และระลึกถึง พร้อมทั้งยังกราบไหว้ถึงท่านเสมอ และวันนี้เมื่อครูนิภา พูดถึงพระสุจริตสุดา ว่ามีบุญคุณล้นเหลือ จนกระทั่งทำให้ตัวครูเอง เป็นตัวของตัวมาจนแก่ พูดจบก็น้ำตาคลอ बै้า

Reccomendation

1. ครูนิภา มีโรคประจำคือ ไช้ไน้ส และหากเป็นหวัดเมื่อไร ก็เจ็บหลอดดลุมตามมาอยู่เสมอ หลังจากนั้นก็ต้องไปพบแพทย์ เพื่อฉีดยาเป็นประจำ
2. ครูนิภา เป็นคนขี้ร้อน ครูจะพบแขนเสื้อทุกครั้งที่ข้าพเจ้าไปพบ และมัดผมไว้ส่วนบนของศีรษะ ไม่เคยปล่อยให้มากระที่ท้ายทอยเลย
3. ครูฟุ้ง และครูอรุณ บัวเอี่ยม เป็นครูของข้าพเจ้า ทั้งสองคน เป็นลูกศิษย์ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 85 / 1 ซอยมิ่งขวัญ 5 ต. ตลาดขวัญอ. เมือง จ. นนทบุรี

สถาบันวิทย์บริการ
 าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 7

วันศุกร์ที่ 16 กันยายน 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 8.30 11.30 น.

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางไปถึงบ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 8.30 น. เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในบ้าน เด็กที่เข้าบ้านของครูอยู่บอกกับข้าพเจ้าว่าครูป่วย ข้าพเจ้าได้เดินเข้าไปในบ้านวันนี้ ครูไม่ได้นั่งอยู่ที่ม้ายาวตัวเดิม ข้าพเจ้าเคาะประตูห้องนอนของครู 3 ครั้ง แล้วเปิดประตูเข้าไป พบว่าครูนอนราบอยู่บนเตียง อาการป่วยมาก วันนี้ครูใส่ชุดเดียวกับวันแรกที่ข้าพเจ้าไปพบ (บันทึกครั้งที่ 1) เมื่อข้าพเจ้าทำความเคารพครูแล้ว ถามครูว่าครูไปหาหมอหรือยัง (เนื่องจากครูป่วยตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ข้าพเจ้าไปพบ ครูบอกว่า ปากแห้ง ข้าพเจ้าเดินไปหลังบ้าน รินน้ำเปล่า ใส่แก้วมาให้ครูดื่ม

ครูมองไปที่หิ้งบูชา ข้ายมือของเตียงนอน ซึ่งมีรูปคุณพ่อของครูวางอยู่ ครูให้ข้าพเจ้าหยิบลงมาดู ข้าพเจ้าดูแล้วก็บอกกับครูว่า ครูมีเค้าหน้าคล้ายคุณพ่อของครู ครูปรารภกับข้าพเจ้าว่า

"โบราณเขาว่าถ้าลูกผู้หญิง หน้าเหมือนพ่อจะไม่อภัพ (แต่ทำไมครูอภัพหนักก็ไม่ทราบ)" ข้าพเจ้ายิ้ม แล้วถามครูว่า รูปต่อไปที่อยู่ด้านหลังรูปของคุณพ่อของครูคือใคร ครูบอกว่าเป็นรูปของหลวงเสียนะกรรมกร ซึ่งเป็นครูสอนชั้นร้องของครูมาตั้งแต่อยู่ในวัง

ครูได้หยิบรูปของพระสุจริตสุตา ถ่ายคู่กับรัชกาลที่ 6 ซึ่งอยู่ห้วนนอนครู (มีประมาณ 5 รูป) ครูบอกว่าให้ข้าพเจ้า 1 รูป เพราะรู้สึกที่ข้าพเจ้าสนใจรูปต่าง ๆ มากกว่าปกติ ข้าพเจ้าจึงขออนุญาตนำรูปของครูซึ่งกำลังนั่งดีดจะเข้ และรูปคุณพ่อของครู มาเพื่อถ่ายเอกสารเก็บไว้ แล้วจะนำไปคือครู ในครั้งต่อไปที่ไปพบครู ครูก็อนุญาต

หลังจากนั้น พี่เฮียง ซึ่งเป็นแม่บ้านที่บ้านของครู จึงมาบอกว่า วันนี้ครูเป็นมากแล้ว ครูรักษาโรคประจำที่โรงพยาบาลทหารผ่านศึก (ถนนวิภาวดี - รังสิต) ข้าพเจ้า ครู และพี่เฮียงเดินทางไปโรงพยาบาล โดย TAXI METER (รถรับจ้างซึ่งไม่ตกลงราคาด้วยการต่อรอง)

เมื่อไปถึงโรงพยาบาล บุรุษพยาบาลก็มาเห็นครูไปตรวจความดัน และวัดปรอท พบว่าครูมีความดันโลหิต 130 - 180 ซึ่งบุรุษพยาบาลบอกว่าเป็นปกติ หลังจากนั้นจึงพาครูไปพบแพทย์ ซึ่งข้าพเจ้าก็ตามเข้าไปในห้องตรวจด้วย

ข้าพเจ้าจึงทราบว่า คุณมีโรคประจำตัวคือ หืด หอบ และเป็นหวัดประจำ สาเหตุเนื่องมาจากการสูบบุหรี่ แพทย์ถามว่าคุณสูบบุหรี่วันละกี่มวน คุณยิ้มและตอบว่า 5 ม้วน แพทย์จึงให้ยาคุณมารับประทานและยังเพิ่มหมากฝรั่งมาให้คุณเคี้ยวแทนบุหรี่ด้วย เพื่อว่าจะได้อุดบุหรี่ได้

ระยะเวลาที่ไปนั่งรอกยา ข้าพเจ้าถามพี่เลี้ยงว่าคุณสูบบุหรี่อะไร พี่เลี้ยงตอบว่า คุณสูบบุหรี่สามิต 14 สูบมาตั้งแต่สาว ๆ แล้ว

สักครู่ต่อมา จึงมีประกาศให้คุณรับยา โดยประกาศชื่อคุณว่า สิบเอกหญิงนิภา อภัยวงศ์ ข้าพเจ้าจึงทราบว่า คุณเป็นข้าราชการบำนาญของกระทรวงกลาโหม สังกัดทหารบก ยศสุดท้ายที่ได้รับคือ สิบเอก

วันนี้ข้าพเจ้าลาคุณกลับ โดยแยกกับครูที่โรงพยาบาลทหารผ่านศึก เวลา 11.30 น.

Subjective Information

1. คุณนิภา เป็นผู้มีความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณ เนื่องจากวันนี้ครูป่วย ข้าพเจ้าได้ไปในห้องนอนของคุณ ได้พบว่าครูได้เอารูปครูหลวงเสนาะภรณ์ ไว้บนหิ้งบูชา และรูปพระสุจริตสุดา ผู้มีพระคุณ กับครูมากที่สุดไว้ที่หัวนอน ครูจะเอารูปครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ไว้ที่สูงเสมอ

Reccomendation

1. คุณนิภา อภัยวงศ์ เป็นผู้ที่ใช้ชีวิตอย่างธรรมดามากที่สุด ไปโรงพยาบาลก็ตรวจโรคแบบคนไข้ทั่วไป ตรวจเสร็จก็ไปนั่งต่อคิวรอรับยา อีกนานเป็นชั่วโมง

2. บั้นปลายชีวิตหากไม่มีลูกไม่มีหลาน เป็นชีวิตที่โดดเดี่ยว และน่าเศร้ามาก ตัวอย่างของคุณนิภา อภัยวงศ์ที่รู้สึกว่าคุณเองเป็นคนอภัยและรู้สึกเหงา นอนไม่สบายอยู่คนเดียว แท้จริงแล้วเป็นเพราะไม่มีลูกหลานนั่นเอง

Anecdotal Record ครั้งที่ 8

วันพฤหัสบดีที่ 22 กันยายน 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 8.00 - 10.30 น .

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางไปถึงบ้านครูนิภา อภัยวงศ์เวลา 8.00 น. เมื่อก้าวเข้าไปในห้องพบครูนั่งอยู่ที่ม้ายาวตัวเดิม ข้าพเจ้าทำความเคารพครู วันนี้ครูใส่เสื้อแขนสั้นสีฟ้าอ่อน พับแขน ขึ้นเล็กน้อย วันนี้ข้าพเจ้าได้แจ้งครูว่าจะมาขอสอบ ข้าพเจ้านำใบให้คะแนนซึ่งรับจากอาจารย์พิชิตชัยเสรีและอธิบายให้ครูฟังว่าเป็นใบให้คะแนนแบบ OSGOOD เป็นใบให้คะแนนที่มีลักษณะดังนี้

(ดี) 3 2 1 0 1 2 3 (เลว)

ข้าพเจ้าอธิบายให้ครูฟังอยู่นาน เมื่อข้าพเจ้าบอกครูให้ครูกากบาท (X) ลงที่ตัวเลขที่ครูต้องการ ครูบอกกับข้าพเจ้าว่า

" เอ๊ะ ทำไมต้องกากบาทล่ะ กากบาทมันแปลว่าผิดนะ มันควรจะตั้งชื่อถูกต้อง ใครเป็นคนกำหนดเนี่ย และกำหนดตั้งแต่เมื่อไร"

ครูจะไม่ยอมให้คะแนนข้าพเจ้า พักใหญ่ครูจึงยอม ครูบอกว่า เขาให้สอบเพลงเดียวได้หรือ หลังจากนั้นครูก็ให้ข้าพเจ้าดีดเพลงนกขมิ้น ครูมองเพลงมาที่ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าดีดจบครูก็ให้คะแนนกับข้าพเจ้า และบอกข้าพเจ้าว่า

" เธอก็คล่องแคล่วดีนะ ทำได้ดีแล้วละ"

หลังจากนั้นครูก็เขียน "ดีมาก" มาที่ใบให้คะแนนแล้วเซ็นชื่อกำกับมาด้วย

เมื่อทำการสอบเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าได้คุยกับครูเกี่ยวกับประวัติของครูอีกเล็กน้อย เพื่อนำข้อมูลมาเขียนประวัติของครู ให้สมบูรณ์ขึ้น

ก่อนข้าพเจ้าจะลาครูกลับ ครูถามข้าพเจ้าว่า

" เธอว่าครูหลงมากไหมเนี่ย ครูรู้ตัวแต่ว่ามันลืม ๆ ไป แต่ไอ้หลงนี่ ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร เธอว่าครูหลงหรือเปล่า"

ข้าพเจ้ายิ้มและตอบครูว่า

"ครูแก่แล้วย่อมลืมเป็นธรรมดาคะ"

ข้าพเจ้าลาครูกลับเวลา 10.30 น.

Subjective Information

1. ครูนิภาจัดเป็นคนที่อยู่ในยุคเก่าจริง ๆ เห็นได้จากครูยังไม่ค่อยเข้าใจกับมาตรา OSGOOD และครูให้ความเห็นว่า การให้คะแนนที่อยู่ในเกณฑ์ดีนั้น ควรใช้เครื่องหมายถูกมากกว่าจะใช้เครื่องหมายผิด ครูมีความไม่เห็นด้วยเป็นอย่างมาก

2. ครูนิภา เป็นคนที่มีความตื่นตัวและมองตัวเองอยู่เสมอ เห็นได้จากครูถามข้าพเจ้าว่า ครูหลงหรือเปล่า แต่ถ้าลืมนั้นครูก็รู้

Reccomendation

1. อาจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้บอกว่ากากบาทในทางโหราศาสตร์ เขาก็ถือว่าเป็นเครื่องหมายไม่ดี

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านพูดไว้ในยามอุบากองว่า

"กากบาทตัวอัปรีย

แม้จะรีจะอัปภา"

ยามอุบากอง เป็นยามที่พม่าแหกคุก เขาว่าหากใครออกฤกษ์นี้ อาจถึงแก่ความตายได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 9

วันพฤหัสบดีที่ 20 พฤศจิกายน 2537

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 18.00 - 20.00 น .

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางถึงบ้าน อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 18.00 น. เมื่อเดินเข้าไปในบ้านพบว่าครูนอนดูทีวีอยู่ในห้องนอน โดยมีน้องกบ (ลูกสาวของพี่เอียง ซึ่งครูได้ให้ชื่อนามสกุล อภัยวงศ์ด้วย) นั่งเล่นกับปุยฝ้ายอยู่ใกล้ ๆ วันนี้ครูนุ่งผ้าชิ้นสีคล้ำ เสื้อลายดอกสีน้ำตาล พับแขนเสื้อจนสั้นขึ้นไปติดด้านบน

เมื่อข้าพเจ้าทำความเคารพครูแล้ว ครูบอกให้ข้าพเจ้าออกไปข้างนอกกับครู ครูบอกว่าข้างในร้อน วันนี้ข้าพเจ้านำเอกสารการเบิกค่าสอนไปให้ครูลงนามมอบฉันทะให้ข้าพเจ้าไปรับแทน และตั้งใจว่าเสร็จธุระแล้วก็จะกลับ เนื่องจากเป็นเวลาเย็นมากและเมื่อสอบถามกับครูแล้วทราบว่าครูยังไม่ได้รับประทานอาหารเย็น

ข้าพเจ้าขยับตัวทำท่าจะลาครูกลับ ครูพูดดักคอข้าพเจ้าว่า

"ไม่รีบกลับใช่ไหม เาจะเข้ามาติดให้ฟังหน่อยซี"

ข้าพเจ้าจึงไปนำจะเข้ลงมานั่งกับพื้นหน้าม้านั่ง ที่ครูนั่งอยู่ แล้วติดเพลงนกขมิ้น ซึ่งได้ทำการต่อจากครูเมื่อภาคการศึกษาที่แล้ว หลังจากติดจบแล้วครูบอกกับข้าพเจ้าว่าวันนี้ครูจะขึ้นต้นเพลงพญาโศกไว้ให้ ครูบอกกับข้าพเจ้าว่า

"ครูเองก็สวาน้อยลงไปทุกที เพลงพญาโศกนี้ มันอาจจะขาด จะเกิน เธอก็ดูเอานะ แต่เพลงนี้มีปัญหาขึ้นมาแล้ว แต่ครูต่อมาก็เป็นอย่างนี้มานานแล้ว กับครูบาอาจารย์ท่านครูก็จะติดอย่างนี้แหละ ไม่แต่งเติมอะไร ได้มาอย่างไรก็จะต่อให้เธอไปอย่างนั้นนะ"

หลังจากนั้นครูก็บอกให้น้องกบ ไปหยิบกล่องไม้ขีดจะเข้ในห้องนอนมาให้ และหยิบพวงกุญแจส่งให้ไปด้วย ข้าพเจ้าเดินไปหยิบจะเข้มาพาดขวางระหว่างม้านั่งของครู กับโต๊ะหน้าม้านั่งให้ครูติดอีกตัวหนึ่ง

เมื่อครูหยิบไม้ขีดจะเข้ออกมาจากกล่องสีขาวแล้ว ครูพูดกับข้าพเจ้าว่า

"เนีย ! พอเธอมีฝีมือมาก ๆ ก็ทำเอาไว้ซี อย่างครูเนี่ยนะ ทำเอาไว้ 2 อัน ฝั่งเพชรอันหนึ่ง ฝั่งทับทิมอันหนึ่ง นี่ก็คงเป็นเพราะครูระลึกถึงบุญคุณครูบาอาจารย์อยู่เสมอ ก่อนจะนอนก็ยกมือไหว้ ระลึกถึงท่านทุกวัน ทำให้ท่านคุ้มครอง อยู่อย่างไม่อดไม่อยาก ครูยังเป็นคนหัวโบราณอยู่ เลยเชื่อเรื่องแบบนี้"

หลังจากนั้นครูก็บอกให้ข้าพเจ้าเทียบสายจะเข้ ขณะนั้นก็เสียงโทรศัพท์ดังขึ้น ข้าพเจ้ารีบไปรับโทรศัพท์และเรียกผู้ที่มาเช่าบ้านอยู่กับครูชื่อปู มารับโทรศัพท์ เมื่อปูมารับโทรศัพท์ก็ยืนพูด ขณะนั้นครูมองไปด้วยสายตาที่ตำหนิอย่างมาก และพูดออกไปว่า

"ทำไมไม่นั่งพูดล่ะ แก้อ้อไม่มีนั่งหรือไง"

ข้าพเจ้ามองเห็นม่านังไม้เตี้ย ๆ อยู่บริเวณนั้น แต่ปูก็ยังคงยืนพูดต่อ เพราะไม่ได้ยินที่ครูพูด ครูมองด้วยสายตาตามเช่นเดิมอีกพักหนึ่ง แล้วพูดย้ำอีกครั้งว่า

"ทำไมไม่นั่งให้เรียบร้อยล่ะ"

ปูก็ยืนพูดต่อไปจนเสร็จธุระ แล้วเดินออกไป ครูหันมาพูดกับข้าพเจ้าว่า

"เหม!! เด็กสมัยนี้หาความเรียบร้อยไม่พบเลย"

หลังจากนั้นครูก็ต่อเพลงพญาโคกให้ข้าพเจ้า 5 ประโยค ขณะที่กำลังต่อเพลง เมื่อข้าพเจ้าดีดไปตามจังหวะ ครูก็พูดออกมาทันทีว่า

"เอาใหม่ เวลาดีด ระวังจะลั่น ดีดช้า ๆ ให้พอดีจังหวะ"

เมื่อข้าพเจ้าต่อเพลงได้ 5 ประโยค ครูพูดกับข้าพเจ้าว่า

"เนีย! เพลงเดี่ยวเขาไม่ใช่ต่อกันให้ง่าย ๆ หรอกนะ นี่เห็นว่ามีเธอทำได้นะ เวลาเธอจะไปต่อให้ใคร เธอต้องมาขออนุญาตกับครูก่อนนะ"

หลังจากต่อเพลงเสร็จข้าพเจ้าลาครูกลับเวลา 20.00 น. เนื่องจากครูยังไม่ได้รับประทานอาหารเย็น

Subjective Information

1. คุณครูนิภา อภัยวงศ์ ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนมีระเบียบและมีความถือตัวเป็นอันมาก เห็นได้จากเมื่อข้าพเจ้าเข้าไปทำความเคารพคุณครูในห้อง ครูนิภาได้บอกให้ข้าพเจ้าออกไปคุยกับครูนอกห้อง อันเป็นสถานที่สำหรับรับแขกและบอกกับข้าพเจ้าว่าข้างในห้องนั้นอากาศร้อน

2. คุณครูนิภา ได้แสดงความเป็นผู้มีวิญญานของความเป็นครูสูงและมีความเมตตาสูง เมื่อลูกศิษย์มาที่บ้าน ควรจะต้องได้วิชาความรู้ติดตัวไป ดังเช่นวันนี้ข้าพเจ้าได้ไปพบครูที่บ้าน แม้เป็นเวลาค่ำแล้ว ครูยังไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย สั่งเชิงบังคับให้ข้าพเจ้านำจะเข้ ออกมาดีดและต่อเพลงไปด้วย

3. คุณครูนิภา ได้แสดงความเป็นแบบอย่างของผู้มีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทย และสามารถทำให้วัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ เห็นได้จากการที่ครูนิภาทราบว่าคุณครูนิภาของท่านมีปัญหา แต่คุณครูนิภามิได้ล่วงเกินในสิ่งที่ครูบาอาจารย์ได้มอบมาให้ และถ่ายทอดมาที่ข้าพเจ้า โดยได้อธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจก่อนที่จะลงมือต่อเพลง

4. คุณครูนิภา ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมเรื่องกีฬามารยาทมาเป็นอย่างดี เห็นได้จากวันที่ข้าพเจ้าไปเรียนกับครู ได้เห็นครูตำหนิเด็กที่มาจับโทรศัพท์ และต่อว่าไปด้วยว่าให้นั่งลงเก้าอี้ เวลาจับโทรศัพท์ ซึ่งนั่งให้เรียบร้อย

5. คุณครูนิภา เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีวิจาร์ญาณในการต่อเพลงเดี่ยว หรือเพลงชั้นฝีมือให้กับลูกศิษย์ สังเกตได้จากครูจะพูดก่อนต่อเพลงเสมอว่าเพลงเดี่ยวเขาไม่ต่อให้กันง่าย ๆ และทุกครั้งที่ไปต่อเพลง ครูมักจะให้ข้าพเจ้าท่องเพลงเก่า หรือเพลงที่ต่อมาแล้ว เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งที่ครูต่อไปแล้ว ได้ไปฝึกซ้อมหรือไม่ และมีความพร้อมพอที่จะต่อเพิ่มเติมอีกต่อไปหรือไม่

Reccomendation

1. ในปัจจุบันนี้การให้ความสำคัญของเพลงเดี่ยวมีความลดน้อยลงมาก เนื่องจากมีสื่อการสอน การเรียนที่ทันสมัยมาก เช่น การใช้เทปในการต่อเพลงเดี่ยว ซึ่งสมัยก่อนนั้นในการต่อเพลงเดี่ยว ครูผู้สอนต้องดูตั้งแต่ความพร้อมของผู้บรรเลง ปฏิภาณ ไหวพริบ และวิจาร์ญาณในการที่จะนำไปใช้ รวมถึงกลเม็ดพิเศษเฉพาะของแต่ละเครื่องมือ ซึ่งในรายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นที่จะต้องได้รับถ่ายทอดจากครูผู้สอนโดยตรง ในปัจจุบันนี้การต่อเพลงกับเทป ทั้งเทปบันทึกภาพและเทปบันทึกเสียงทำได้เพียงเป็นการลอกเพลงเท่านั้น อีกทั้งยังขาดในเรื่องของการพิจารณาความพร้อมของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดด้วย

ด้วยเหตุนี้ทำให้คุณค่าและอรรถรสของเพลงเดี่ยว ด้อยค่าลงเป็นลำดับในปัจจุบัน

ดังนั้นเราควรตระหนักและใช้วิจาร์ญาณในการเลือกสรรครูผู้ที่จะเข้ามาทำการสอนในทุก ๆ ระดับของการศึกษา ครูต้องมีคุณภาพ มีระเบียบ และรู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ ในการที่จะถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์ โดยเริ่มต้นจากมหาวิทยาลัยที่เป็นองค์กรแห่งความรู้ ถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ มีทั้งฝีมือและทัศนคติอย่างผู้มีวัฒนธรรม เพื่อเป็นสายใย สืบสานกันต่อไปมิให้หากหากเป็นเช่นนี้วัฒนธรรมดนตรีไทยในอนาคต จึงจะอยู่คู่ชาติไทยสืบไป

าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 10
วันพฤหัสบดีที่ 1 ธันวาคม 2537
บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. रामคำแหง 16
เวลา 18.00 - 20.00 น .

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางถึงบ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 9.00 น. พบว่าครูนั่งอยู่ที่ม้ายาวหน้าห้อง ข้าพเจ้าเข้าไปทำความเคารพครู ได้นำเอกสารเรื่องการเบิกค่าสอนประจำภาคการศึกษาให้ครูเซ็นต์ และมอบหนังสือเชิญเป็นอาจารย์พิเศษประจำเทอมนี้ให้กับครู ครูบอกขบใจข้าพเจ้าที่เป็นธุระ ครูถามข้าพเจ้าว่า ต่อเพลงอะไรแล้ว ข้าพเจ้าตอบครูว่า ต่อเพลงพญาโคกค้างไว้ ครูบอกกับข้าพเจ้าว่า

"ครูหลง ๆ ลืม ๆ นะ เธอจะมาเอาอะไรกับครูนะ ครูมันสาวน้อยลงทุกวัน เพลงพญาโคก แหม! ต้องไล่กันแยเลย มันไม่คล่องให้ง่าย ๆ แต่จะว่ายากมันก็ไม่ยากนะ"

ครูให้ข้าพเจ้าเอาจะเข้ลงมาตีได้เลย ครูพูดต่อไปว่า

"เราไปที่ไหน ต้องพยายามเล่นเข้า ต้องขยันเล่นเอาไว้ ขอให้ได้เล่นบ้าง นี้อจะได้คล่องแล้วเราก็ต้องพยายามทำให้ดี ไม่ใช่แข่งขันนะ แต่คนเราก็ต้องรักดีเข้าไว้ ของอย่างนี้ต้องขยัน ไม่ขยันเอาดียาก ถึงอยู่บ้านก็ต้องนั่งเล่นของเราไป"

ข้าพเจ้าตีเพลงพญาโคกที่ครูต่อไปให้ 5 ประโยค ครูได้พูดชื่นชมระหว่างที่ข้าพเจ้าตีว่า

"อย่าเร่งตัวเอง ต้องตีให้ตรงจังหวะ มันเร่งอยู่นิด ๆ ต้องตีให้ช่องไฟตรงพอดี ตัวเราไม่ค่อยรู้หรอก มันมีชะงัก แต่ไม่ใช่ชะงักจะเสียจังหวะ"

จังหวะเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ครูจะเน้นเรื่องจังหวะ ส่วนมือนั้นเราพยายามตีดี มันก็จะคล่องไปเอง

ตอนนี้ตีดีเข้า ๆ ไปก่อน เวลาตีดีเร็วจะได้ช่องไฟ ครูฟังคนอื่นเขาตีแล้วอึดอัดใจ อยากจะบอกเขา แต่เราไม่ได้สอนเลยไม่กล้า ใครตีดีไม่ตรงจังหวะ ครูจะหายใจไม่ค่อยออก มันอึดอัดไปหมด

สำคัญที่สุดของเพลง ก็จังหวะนี้แหละ เธอจำเอาไว้นะ"

ข้าพเจ้าติดต่อไปเรื่อย ๆ ข้าอยู่หลายเที่ยวครูจึงต่อไปอีก 6 ประโยค ครูถามข้าพเจ้าว่า "ปกติเธอตื่นกี่โมง" ข้าพเจ้าตอบออกไปว่า "หกโมงเช้าค่ะ"

ครูบอกว่า

"สาบไป ! เธอต้องตื่นตีสี่ ห้ามเกินตีห้า ถ้าจะเอาเคล็ดโบราณ ตื่นขึ้นต้องไม่ล้างหน้า ดิฉันเลยถ้าหนึ่งปีไม่เห็นผล กลับมาต่อว่าครูได้ ครูถือมาอย่างนี้ ใครจะว่าโบราณก็ว่าเถอะ เดี่ยวจะหาว่าสอนให้สกปรก ตื่นเช้าไม่ล้างหน้า เธอไม่ต้องกังวลเรื่องหน้าตาเลย บางคนเขาไม่รู้ถามว่า เล่นทั้งซัฟนเลยหรือ หรือว่าเขาจะล้อเล่นก็ไม่รู้นะ แต่ต้องพยายามดีดทุกวันนะ แล้วเธอจะมีคสองโดยไม่รู้ตัว ถ้าล้างหน้าแล้วจะได้ผลน้อย

ตัวของเราจะดีจะชั่ว ใครเขาจะมาเซ็นเรา มันอยู่ที่ตัวเรา ตื่นมาทำเป็นเด็ก ๆ ให้เขาเซ็นตัวเราต้องทำให้ชิน นี่ครูไม่ค่อยได้บอกใครหรอกนะ เดี่ยวเขาจะหาว่าโบราณ ของโบราณท่านดี ๆ ทั้งนั้น เดี่ยวนี่คนไม่ค่อยเอาไว้อเอง สอนให้คนดี ไม่ได้สอนให้คนเสีย"

หลังจากนั้นข้าพเจ้าก็ติดกลับไปกลับมาโดยครูนั่งเคาะจังหวะให้ เมื่อประโยคใดที่ไม่ได้จังหวะตรงกับใจครูแล้ว ครูก็จะให้ตีตซ้ำแล้วซ้ำเล่าอีกจนเป็นที่พอใจของครูจึงจะยอมให้ผ่านไป

วันนี้ข้าพเจ้าลาครูกลับเวลา 12.00 น.

Subjective Information

1. ครูนิภาได้ใช้วิธีการของความเป็นผู้ใหญ่ในการสอนลูกศิษย์ ใช้วิธีอย่างปัญญาชน ครูมิได้บังคับขู่เข็ญลูกศิษย์ให้ซ้่อม หากแต่ครูได้พูดให้ฟังเสมอว่านักดนตรีจะต้องหมั่นฝึกซ้อม หมั่นเล่น ขยันเท่านั้นจึงจะได้ดี แต่มิใช่เป็นการแข่งขันกับผู้อื่น ครูมักจะพูดทางอ้อม ๆ ว่านักดนตรีถ้าจะเอาดีต้องหมั่นฝึกซ้อม และครูได้ยกตัวอย่างตัวเองว่าเป็นเพราะความขยันตัวเดียว ทำให้มีชื่อเสียง

2. คุณครูนิภาได้แสดงความซ้ำของในการฝึกไล่จะเข้หรือฝึกทักษะดนตรี จนทำให้เกิดการติดแน่นอยู่ในสมองของครู แม้วัย 86 ปีของครู แต่ความทรงจำเรื่องนี้มิได้ทำให้ครูลืมเลือน สังเกตได้จากครูจะพูดเรื่องนี้แทบทุกครั้งที่ข้าพเจ้าไปเรียน ในครั้งนี้ก็เช่นเดียวกัน ครูได้บอกข้าพเจ้าว่า การไล่ต่อนเข้ามิดเป็นเคล็ดของโบราณ ทำแล้วได้ผลแน่นอน

Reccomendation

1. จากการไปเรียนครั้งนี้ ข้าพเจ้าพบคำพูดของคุณครูนิภา ประโยคหนึ่งที่มีนัยยะสำคัญคือ

"ของโบราณท่านดี ๆ ทั้งนั้น เดี่ยวนี่คนไม่ค่อยเอาไว้อเอง เขาสอนให้คนดี ไม่ได้สอนให้คนเสีย"

อาจารย์บุญช่วย ไส้วัตร ได้พูดกับข้าพเจ้าเสมอ ๆ ว่า

"ของโบราณนะ เขาดีอยู่แล้ว ถ้าโบราณเขาไม่ฉลาดเจลี่ยจริง มันไม่เป็นปึกแผ่นมาจนทุกวันนี้หรอก คนเราเดี๋ยวนี้ดูถูกของโบราณ แล้วเขาเพลงมาสร้างสรรค์กันใหม่ ไม่รู้ว่ามันทำดีหรือทำลายกันแน่"

อาจารย์พิชิต ชัยเสรี ได้พูดเสมอ ๆ ว่า

"เนีย! เห็นไม้ ว่าโบราณท่านฉลาดเจลี่ยมากแค่ไหน สามารถคิดได้ลึกซึ้งปานนี้"

นักดนตรีไทยสมัยใหม่ มักจะถูกแบบแผนของโบราณ นำแบบแผนเก่าของโบราณมาเสริมเติมแต่งใหม่ ด้วยมีความคิดว่าของโบราณนั้นดูจะมีค่าไม่สมบูรณ์พอ แต่พวกเขาเหล่านั้นหารู้ไม่ว่า สิ่งที่พวกเขาทำนั้น คนโบราณได้คิดเอาไว้แล้ว หากแต่ได้เล็งเห็นถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นจึงคงความสมบูรณ์นั้นเอาไว้ คนสมัยใหม่ดูถูกความคิดของคนโบราณ ด้วยความรู้เท่าไม่การณืเช่นนี้ทำให้เกิดผลเสียหายเป็นอันมากต่อวงการวิชาการดนตรีไทยในปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
 าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Anecdotal Record ครั้งที่ 11
วันพฤหัสบดีที่ 19 มกราคม 2538
บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16
เวลา 9.00 - 11.30 น .

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าได้เดินทางไปถึงบ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 9.00 น. เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในบ้านพบว่าครูนั่งอยู่ในห้องนอน ข้าพเจ้าเคาะประตู 3 ครั้งแล้วเปิดเข้าไป พร้อมกับทำความเคารพครู วันนี้ครูใส่ชุดนอนเป็นกระโปรงยาวกรอมเท้า สีบานเย็น มีลายดอกเล็กน้อยด้านบนของกระโปรง ครูพับแขนเสื้อด้านบนจนถึงโคนแขน ผมนัดไว้ที่ท้ายทอย

ครูพาข้าพเจ้าออกมานอกห้อง ครูเดินไปนั่งที่ม้ายาวตัวเดิม ครูหันมายิ้มกับข้าพเจ้า แล้วบอกว่า

"ทานน้ำก่อนซิอะ" แล้วครูก็เรียกพี่เสียงให้เอาน้ำมาให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าบอกกับครูว่าข้าพเจ้าดื่มมาเรียบร้อยแล้ว ครูก็บอกกับข้าพเจ้าว่า

"ทานเถอะ หนูมาเหนื่อย ๆ"

ครูหันมามองกระเป๋าที่ข้าพเจ้าถือไป ครูบอกว่า

"กระเป๋าสวยดีนะ เขาขายเทรอสะ เท่าไรอะ"

ข้าพเจ้าตอบครูว่า

"มีคนเขาซื้อมาฝากคะ หนูไม่ได้ซื้อเอง"

ครูบอกต่อว่า

"นี่ว่าหนูซื้อเอง กำลังจะชมว่าเข้าใจซื้อ แล้วหนูมีลูกศิษย์ไม้อะ"

ข้าพเจ้าตอบครูว่า

"มีคะ ลูกศิษย์เด็ก ๆ"

ครูกล่าวกับข้าพเจ้าต่อว่า

"เด็ก ๆ น่ารัก เวลาสอนต้องส่งเสียงหน่อย เด็ก ๆ ดูก็น่าได้ เมื่อก่อนครูก็สอนเด็ก ๆ ครูกระแอม กระแอม ก็เงียบ"

วันนี้ครูให้มะม่วงสามฤดูกับข้าพเจ้า 5 ลูก ครูบอกว่าต้นในบ้านนี้เอง ครูบอกว่าระวังจะซ้าอย่าให้ถูกกับกระดาน

เมื่อข้าพเจ้าหยิบสมุดออกมาจากกระเป๋า ครูขอข้าพเจ้าดูปกสมุด แล้วพบว่า "รูปที่ปกนี้รูปใครอะ เหมือนรูปพระราชินีอะ มีเค้าท่าน ท่านเจอครูท่านก็ยิ้ม ท่านยิ้มงามชะด้วย เวลาครูพบท่าน ท่านก็ยิ้มดี เป็นกันเอง ท่านก็เข้ามาลูบมาจับตัวครูด้วย ครูเข้าไปสอนในวังนานมากแล้ว ครูสอนที่โรงเรียนจิตรลดา เป็นครูคนแรกที่เข้าไปสอน เสร็จแล้วก็ครูไม่สบาย ครูก็เลยหยุดไป บางทีเราไม่สบายหลาย ๆ วัน กระดากใจตัวเอง จำได้ว่าเขามีรถมารับด้วยนะ มารับที่เมโทรนะ"

วันนี้ครูต่อเพลงพญาโคกให้ข้าพเจ้าต่อไป ก่อนต่อเพลงครูก็หยิบไม้ดีดออกมาดู แล้วบอกข้าพเจ้าว่า

"ครูไม้ดีดฝั่งเพชร กับฝั่งทับทิม ถ้าหนูมีโอกาสก็ทำเอาไว้บ้างซี อันฝั่งทับทิมนี้ ครูทำได้ เพราะว่า เป็นวันของครู วันเกิด"

เมื่อข้าพเจ้าต่อเพลงกับครูเสร็จแล้ว คุยกับครูต่ออีก สักครูก็ลาครูกลับ เวลา 11.30 น. ครูบ่นกับข้าพเจ้าว่า

"แหม นิ่งพักเดียว ปวดหลังซะแล้ว"

ข้าพเจ้าจึงลาครูกลับ

Subjective Information

1. ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นผู้ที่มีความสังเกต พิจารณาสิ่งต่างที่อยู่รอบตัว และเข้ามาใหม่ เห็นได้จากครูเห็นกระเป๋าที่ข้าพเจ้าถือไป ครูก็ถามว่า ชื่อเองหรือเปล่า สวยดี
 2. ครูนิภา อภัยวงศ์เป็นผู้ที่มีความรักเด็ก เห็นได้จากที่ครูกล่าวกับข้าพเจ้าว่า "เด็ก ๆ น่ารัก แต่ต้องส่งเสียงหน่อย"
- อีกทั้งครูยังมีน้องกบ เป็นเพื่อนยามเหงา ถ้าครูไม่มีความรักเด็กคงไม่สามารถทนอยู่ได้

Reccomendation

1. คนโบราณมักจะยึดถือเรื่องสีประจำวันของตน เพราะสีที่เป็นมงคลจะทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรือง ดังเช่น ครูนิภา อภัยวงศ์ ก็ยึดถือเรื่องสีประจำวัน เวลาทำไม้ดีดจะเข้ จึงเอาทับทิมไปฝั่งไว้ที่หัวไม้ดีด เพราะทับทิมเป็นอัญมณีประจำวันของครู

Anecdotal Record ครั้งที่ 12

วันพฤหัสบดีที่ 26 มกราคม 2538

บ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ ซ. รามคำแหง 16

เวลา 10.00 - 13.00 น .

Objective Information

วันนี้ข้าพเจ้าเดินทางไปถึงบ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เวลา 10.00 น. พี่เฮียงเป็นคนมาเปิดประตูให้กับข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปในบ้าน พบครูนั่งอยู่ที่ม้ายาวที่ใช้สำหรับรับแขกเป็นประจำ วันนี้พบว่าครูใส่เสื้อลายดอกสีเขียว นุ่งผ้าชิ้นสีคล้ำ ข้าพเจ้าเข้าไปทำความเคารพครู ครูยิ้มให้ข้าพเจ้าแล้วพูดคุยกับข้าพเจ้าว่า

"หนูดีมีไปเดอะ น้ำบ้านครูมีเยอะ มีเป็นแท่งค์ ๆ น้ำฝน ไครมาบ้านครูละไม่มีบ่นเรื่องน้ำล่ะ ทานน้ำฝน มีทั้งหมด 4 แท่งค์ ครูมันโลกมาก แท่งค์ครูตัวเอง แล้วเขาก็เอามาส่ง เขาบอก แหม! ยายนี่ ชื่อแท่งค์ตั้ง 4 แท่งค์นะ คนส่งเขาวานะ แต่ก่อนไม่ค่อยแพง ไครมาเห็นก็คงนึกว่า แหม! เศรษฐีมีแท่งค์บะเร่อบะระ แต่เปล่าหรือ ครูมันโลกมาก กลัวน้ำไม่พอ ครูมันต้องให้เห็นน้ำเข้าไว้ รู้สึกชื่นใจดี แล้วเราไปทานที่ไหนล่ะ รู้สึกมันกร่อย"

ครูหันไปคว้าบุหรี่ยื่นมาสูบ ข้าพเจ้าถามครูว่าเดี๋ยวนกขมิ้น พญาโคก ครูได้รับถ่ายทอดจากครูคนไหน ครูตอบกับข้าพเจ้าว่า

"จากครู ๆ ที่กรมมหรสพอะ เธอรู้จักกรรมนี้ใหม่ ครูที่เป็นผู้ใหญ่ก็มี พระยาประสานดุริยศัพท์ ท่านรักครูนะ เวลานั้นร้อง ท่านก็มาลูกหัวครู แล้วบอกว่า "เออ! ร้องไปลูก" ทำจะถูกใจท่านนะ ส่วนหลวงว่องกับครูหลวงเสียงท่านรุ่น ๆ เดียวกัน ท่านเป็นครูผู้ใหญ่เขาก็เคารพ เชื้อพังท่าน ครู ๆ ท่านดีเหลือเกิน ครูหลวงเสียงนะ ครูรักท่านมาก ท่านร้องเพราะมาก เราพยายามเท่าไรก็เอาของท่านไม่ได้หมด แค่นี้ได้เคยได้เคยก็ยังดี"

ครูบอกกับข้าพเจ้าเรื่องเพลงพญาโคกว่า

"เพลงพญาโคก ครูกลัวว่าจะครบหรือไม่ครบ แต่ก็จะต้องให้เท่าที่มีนะ ครูเป็นคนไม่ละเอียดเรื่องจังหวะจะโคน เดียวนี้ครูไม่กล้ารับรองเรื่องเพลงการแล้ว"

ครูให้ข้าพเจ้าเอามาตีต ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเทียบสายจะเช็อยู่ นั้น ครูก็ช่วยข้าพเจ้าฟังด้วย และพูดว่า

"เอามือกด ๆ สาย ให้มันลดลงหน่อย ไม่ต้องไปบิดหรือ เอามือกด ๆ ลง ครูเป็นโรคซีร่าคาญเสียง เวลาใครเทียบไม่เข้ากัน"

วันนี้ก็เช่นเดียวกับทุกวันที่ข้าพเจ้าไปต่อเพลง เมื่อข้าพเจ้ากำลังไปหยิบจะเข้ามาติด
ครุณาบุหรือออกมาสูบในลักษณะเช่นเดิม ที่เคยปฏิบัติมา

เมื่อข้าพเจ้าต่อเพลงเสร็จ ข้าพเจ้าก็คุยกับครูสักครู่ จึงลาครูกลับเวลา 13.00 น.

Subjective Information

1. ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นผู้ที่ยังยึดการดำรงชีวิตแบบสมัยก่อน เห็นได้จากครูยัง
ดื่มน้ำฝนอยู่ โดยทำการกรองใส่ถังค์เอาไว้ ปีละ 1 ครั้ง ดื่มได้ทั้งปี
2. ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นผู้ที่มีความรอบคอบ และเตรียมทุกสิ่งล่วงหน้า
เสมอ ดังจะเห็นได้จาก ครูมีถังค์ใหญ่ใส่น้ำ 4 ถังค์ เพื่อเอาไว้ยามขาดแคลนด้วย ครูจึงมีใช้
บุคคลประเภท "ตำข้าวสารกรอกหม้อ"

Objective Information

1. น้ำเป็นสิ่งที่ให้ความชุ่มชื้นเสมอ ตามคุณสมบัติแห่งตัวเอง ไม่จำเป็นว่าต้องม
ีการสัมผัส เพียงแต่มองเห็นก็เกิดความชุ่มชื้นใจได้
2. เวลาที่สายจะเข้มีเสียงสูงกว่าที่ต้องการเล็กน้อย ผู้ติดจะเข้สามารถเอานิ้วมือ
กดสายเพื่อให้เสียงนั้นคลายลงได้ ซึ่งก็เป็นสิ่งที่กระทำกันมาแต่เก่า ดังเช่นครูนิภา อภัยวงศ์ ก็ใช้
วิธีนี้
3. ผู้ที่เข้ถึงศิลปะขั้นสูงอย่างเต็มที่แล้ว เมื่อพบกับความขาดตกบกพร่อง หรือ
ความไม่สมบูรณ์ของศิลปะก็มักจะเกิดความรู้สึกอึดอัดและรำคาญได้ ดังเช่น คำพูดของครูนิภา
อภัยวงศ์ ที่ว่า "ครูเป็นโรคเข้รำคาญเสียง เวลาใครเทียบไม่เข้ากัน"

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ประวัติชีวิต ของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์

ครูนิภา อภัยวงศ์ เป็นบุตรของครูหรั่ง พุ่มทองสูง กับนางเจียม พุ่มทองสูง มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก 12 คน ที่เป็นนักดนตรีไทย มี 5 คนคือ

1. นางแฉล้ม
2. นางเจลา
3. นางเจลิยว

(สามคนนี้ เคยประจำอยู่ในวงเครื่องสายของพระสุจริตสุดา พระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

4. นายวาศรี มีความชำนาญเป่าพาทย์ เคยสังกัดอยู่วงดนตรีไทย กรมประชาสัมพันธ์

5. นายสะอาด เป็นน้องชายคนเล็ก มีความชำนาญด้านเป่าพาทย์ ได้ภรรยาเป็นนักแสดงจากบ้านนภาศิลป์

ครูนิภาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า

‘ครูมีเค้าคุณพ่อ

มากกว่า คุณแม่ คุณพ่อ

สูง ผิวค่อนข้างขาว คุณ

แม่สูงปานกลาง ค่อนข้าง

เตี้ย ผิวดำ ครูเกิดมาเนื้อ

สองสี เหมือนคุณพ่อ’

ครูนิภาพูดถึงพี่น้องครูว่า

‘ครูไม่พบเขาเลย เขาไม่

มากัน ครูก็ไม่ได้ไป ถ้าไปภาซี

เจริญ พี่น้องครูเขามักอยู่วัด

อัปสรสวรรค์ อยู่รวมกัน’

เมื่อแรกเกิดบิดาให้ชื่อ “ทองคำ” ครูนิภาอธิบายว่า

เด็ก ๆ ชื่อทองคำ คน
โบราณ ชอบตั้งชื่อให้มีอะไรเป็น
ทอง ๆ "

เนื่องจากครูหรั่ง พุ่มทองสูง (บิดา) เป็นนักดนตรี เคยใกล้ชิดกับ
พระยาราชภักดี (โค สุจริตกุล) มาตั้งแต่หนุ่ม พระยาราชภักดีนี้ มีวงเครื่องสาย
และตัวท่านเองก็ชำนาญการสีซอดัง

พระยาราชภักดี มีบุตรชื่อ ปลื้ม ซึ่งต่อมารับราชการเป็น อธิบดีศาล
ยุติธรรม มีบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี ได้ชวนครูหรั่งให้มาอยู่
ด้วยที่บ้านปากน้ำภาษีเจริญ ครุณิกาเล่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพระยา
สุธรรมมนตรีกับครูหรั่งว่า

"เจ้าพระยาสุธรรมนั้นท่าน
เป็นใหญ่ คุณพ่อก็เป็นลูกน้อง
ท่านอะไรท่านองนี้ ไม่ได้ไปก้าว
ก้าวกับท่าน"

ครุณิกาจึงย้ายตามบิดามาอยู่ที่บ้านเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี ตั้งแต่อายุ
ยังน้อยมาก เจ้าพระยาสุธรรมมนตรีมีบุตรคนใหญ่กับท่านผู้หญิงได้ ชื่อเปรี๊ยะ
ซึ่งชำนาญการขับร้องเพลงไทย คุณเปรี๊ยะได้เห็นครุณิกามาตั้งแต่เริ่มหัดร้อง
เพลง ซึ่งครูหรั่งได้หัดให้ตั้งแต่อายุได้ 5 ขวบ ก็เกิดความเมตตา จึงขอต่อครู
หรั่งให้เด็กหญิงทองคำมาเป็นลูกเลี้ยง เมื่อผูกข้อมือรับเลี้ยงเป็นลูกแล้ว ก็
เปลี่ยนชื่อให้ใหม่ว่า ประคอง ครุณิกา เล่าว่า

"ท่านเห็นครู ท่านชอบทันที
ท่านเลี้ยงครูมาตั้งแต่เด็ก ๆ ท่าน
ขอขาดมาจากคุณพ่อคุณแม่เลย
มาอยู่กับท่าน ชื่อประคอง ท่านก็
ตั้งให้เมื่อมาอยู่กับท่าน ตอนนั้น
ยังไม่ได้เข้ามาอยู่ในวัน ครูเป็น
เด็กคนแรกที่ท่านเลี้ยงนะ เลี้ยง

ตั้งแต่ยังไม่เข้ามาอยู่ในวัง เลี้ยง
ตั้งแต่อยู่ที่บ้าน"

ครุณิกาเล่าให้ฟังอย่างอารมณ์ขัน และเล่าต่อมารว่

"สมัยที่คุณครุอยู่กับท่าน
ใหม่ ๆ ท่านรักครุ ให้ครุขึ้นไป
นอนบนเตียงกับท่านด้วย ครุยัง
เด็กมาก เลยปัสสาวะรดเตียง
ท่าน ท่านบอกครุว่า แกไม่ต้อง
มานอนบนนี้แล้ว ไปนอนใต้เตียง
เถอะ"

ต่อมาคุณเป็รื่องได้รับราชการฝ่ายใน เป็นที่พระสุจริตสุตา พระสนม
เอกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครุณิกาก็ย้ายเข้าไปอยู่ในวัง
ด้วย เมื่อมาอยู่ในวังพระสุจริตสุตาได้หาครุมาสอนดนตรีให้กับเด็กที่ท่าน
อุปการะไว้ ซึ่งขณะนั้นมีหลายคน

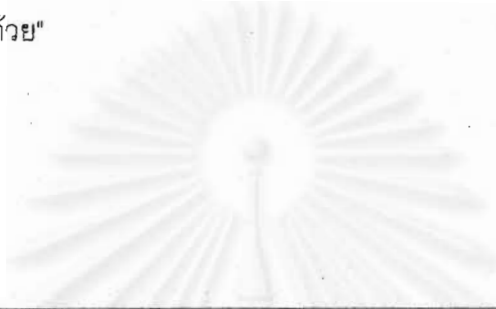
ครุณิกาก็ได้เริ่มเรียนหนังสือและเรียนดนตรีจากครูผู้ทรงคุณวุฒิหลาย
ท่าน อาทิ คุณแม่เจริญ พาทย์โกศล
หม่อมจันทร์ กุญชร
ครูหลวงเสียงเสนาะกรรม

ครุณิกาเล่าถึงคุณแม่เจริญว่า

"คุณแม่เจริญ ท่านเก่งมาก
ในสมัยนั้นเรานับถือท่าน
เพราะท่านเป็นผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียง
ครูดุ่ทั้งเพลงสามชั้นและเพลง
ละครจากท่าน"

ถึงหม่อมจันทร์ กุญชร ครุณิกาได้เล่าถึงหม่อมจันทร์ว่า

"หม่อมจันทรืท่านเดียว
 ยอดมาก ครู พบครูมาก็มาก
 มีหม่อมจันทรืนี้แหละที่ยอดจริงๆ
 หม่อมท่านก็เป็นครูของครูเหมือน
 กัน เพราะได้ต่อเพลงกับท่าน
 ด้วย"

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพหลวงเสียงเสนาะภรณ์
 อยู่บนหิ้งบูชาห้องนอนครุฑนิภา อภัยวงศ์ (ปัจจุบัน)

ครูหลวงเสียดเสนาะภรรณ ครูนิภาเล่าว่า

"ครูหลวงเสียดเสนาะภรรณ
เป็นครูที่สอนขับร้องแก่ครูโดยแท้
จริง ครูหลวงเสียดท่านร้องเพลง
เพราะมาก เวลาท่านร้อง ท่าน
จะยิ้มอยู่ในหน้า พอเราโต ถึงได้
รู้ว่า ท่านเป็นคนหล่อมาก เด็ก ๆ
เราก็ดูไม่ออก"

ครูนิภาเล่าว่า นอกจากหลวงเสียดเสนาะภรรณ ที่เรียนเป็นหลักแล้ว
ครูผู้หญิงคนอื่นก็ต่อเพลงละครเป็นส่วนมาก ครูนิภาได้ศึกษาทั้งเพลงเถา เพลง
ตับ เพลงละคร ครบถ้วน

ครูนิภา เรียนขอตัวง ซอคู่ และจะเข้จากครูหลายท่านคือ พระประณีต
วรศัพท์ (เขียน กมลวาทีน) ครูชุ่ม กมลวาทีน หลวงชาญเชิงระนาด (เงิน
ผลารักษ์) พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี) พระสรรเพชญ์สรวง (บัว กมลวาทีน)
จนสามารถเล่นเครื่องสายได้รอบวง และร้องเพลงได้เป็นอย่างดี

ครูนิภา ได้เป็นนักดนตรีหญิง (ฝ่ายใน) ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น นอก
จากจะมีหน้าที่บรรเลงถวายเวลาที่ทรงว่างจากราชการกิจแล้ว บางครั้งก็ต้อง
ตามเสด็จไปยังต่างจังหวัดด้วย เช่นที่มฤคทายวัน หาดเจ้าสำราญ และนครปฐม
เป็นต้น นักดนตรีชุดนี้มีหลายคนด้วยกันคือ

สมิตรา (สิงหลกะ) สุจริตกุล	ดีดเปียโน
ลมหวล สุจริตกุล	สีซอและดีดเปียโน
ทองสุข สุทธิพิณทุ	สีซอ
ศรีสะอาด	ดีดจะเข้
เฉลย พุ่มทองสุข	สีซอด้วง
เฉลียว พุ่มทองสุข	ตีฉิ่ง
ฉลวย จิยะจันทร์	ซอคู่
แนบ เนตรานนท์	นักร้อง

ประเทือง ณ หนองหาร	นักร้อง
ประคอง พุ่มทองสุก	นักร้อง
จำรัส	ซอคู่
ทองดี สุจริตกุล	โทน - รำมะนา
อำไพ สุจริตกุล	สีซอดัง

ครูนิภาได้กล่าวถึง คุณสมิตรา สุจริตกุล ว่า

"คุณสมิตราเขาแมนก
เครื่อง* เขาเท่ากับเป็นหัวหน้า
ครูอีกที แต่ก็ไม่มากนัก เพราะ
ทุกคนเสมอหน้า เท่ากันหมด ไม่
เหมือนกับสมัยนี้"

ครูนิภาได้กล่าวถึง คุณศรีสะอาดซึ่งเป็นคนคิดจะเข้าว่า

"ศรีสะอาดเขามีมือดี
จะเข้าในสมัยนั้นนะ ก็มีเขานี้
แหละ"

ครูนิภาได้กล่าวถึงครูแนบ เนตรานนท์ว่า

"สมัยนั้นเขาเป็นเยี่ยม
ลุ่มเสียงเขาดี ถ้าอยู่สมัยนี้เขาก็
รุ่นอาจารย์แหละ แต่ครูเป็นพี่น้อง
เพราะครูแก่กว่าเขาหลายปี"

¹ แผนกเครื่องตามความหมายของ ครูนิภา อภัยวงศ์ หมายถึงเป็นฝ่ายผู้บรรเลงเครื่องดนตรี ตัวครูนิภา อยู่ฝ่ายของการขับร้อง

ครูนิภาได้กล่าวถึงคุณประเทือง ณหนองหารว่า

"พวกนี้เขารุ่นน้องครูทั้ง
นั้น ทั้งประเทือง ทั้งแนบ เขา
มาที่หลังทั้งนั้น ยายประเทืองนี้
ตาแก่ไม่ดี แต่เสียงดี เป็น
ตายอย่างไรบ้างก็ไม่รู้ ไม่ได้
พบกันเลย"

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับที่พระราชวัง
พญาไท เวลาพระกระยาหารค่ำ พระสุจริตสุดา จะจัดให้คุณสมิตรา สุจริตกุล
บรรเลงเปียโน ครูนิภาเป็นผู้ขับร้องถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ทรงชมเชยว่า ร้องเพลงแสนเสนาะได้ไพเราะต้องพระราชหฤทัยนัก
และบางครั้งก็ทรงร่วมกับข้าราชการบริพารขับร้องเพลงเช่น เพลงดับวิมานพระสมุทร
บ้าง เพลงจากเรื่องพญาราชวังสันบ้างฯ

ครูนิภาเล่าว่า

"ทรงโปรดเพลงดับวิมานพระ
สมุทร แต่ท่านร้องคู่กับพระสุจริต
สุดานะ ไม่ได้ร้องโดดเดี่ยวหรอก
ท่านร้องบ่อย

ครูเป็นคนไซคดีย่น้อย
ที่ว่าเป็นนักร้อง ครูเลยดังมา
เพราะพระสุจริตสุดาไปไหน ก็ได้
ร้องถวายในหลวง ครูได้รับคำ
ชมจากพระโอรสของท่านนะ ยัง
จำได้จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ ท่านว่า

"เด็กคนนี้ เสียงมันดีนะ"

ครูนิภา เล่าต่ออีกว่า

“สมัยก่อนจะหาที่เรียนร้อง
ก็ยากอยู่เหมือนกัน เวลาตาม
เสด็จไปต่างจังหวัด ต้องไปต่อ
เพลงตามโคนต้นไม้ เดี่ยวเสด็จ
จังหวัดไหน เดี่ยวเสด็จจังหวัดนี้
เราก็ต้องตามเสด็จไปตลอด”

เมื่อถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสุจริตสุดายังคง
อยู่ในวังสวนสุนันทา วงดนตรีของท่านก็รับงานบรรเลงต่าง ๆ ใช้นักร้องว่า “คณะ
นารีศรีสุมิตร” ครูนิภาเป็นนักร้องประจำวง ครูนิภาได้ชื่อว่าเป็นนักร้องเสียงดี
ชัดเจน กำลังดี และที่สำคัญก็คือ เป็นคนสวยประจำวง ได้อัดแผ่นเสียง
DEUTSCHE GAMMOPHONE ซึ่งห้าง ต. เง็กชวน ติดต่อมา เพลงที่บ้านก็จะมี
เพลงจากเรื่องวิภาวดีพระสมุทร และพญาราชวงศ์ เป็นส่วนมาก และได้อัดเสียง
เพลงพญาโศก โดยมีคุณสุมิตรา เดี่ยวเปียโน นับเป็นแผ่นเสียงเดี่ยวเปียโน
เพลงพญาโศก แผ่นแรกของประเทศไทย ขายดีมาก จนแม้แต่เจ้าของเองก็ไม่มี
ฟัง นอกจากเพลงพญาโศกแล้ว แผ่นเสียงเพลง มีครูนิภาร้องไว้ และได้รับ
ความนิยมมากได้แก่ เพลงสุดาสวรรค์ เถา ตับวิภาวดีพระสมุทร และเพลงพระ
อาทิตย์ชิงดวง เป็นต้น

ต่อมาครูนิภาได้ออกมาจากวัง โดยครูนิภาได้อธิบายว่า

“ครูออกมาอยู่กับพ่อแม่ที่
ประตูน้ำภาษีเจริญ ออกมา
เพราะเราโตแล้ว ไม่อยากรบกวน
ผู้ใหญ่ท่าน เราอยากเป็นตัวของเรา
เราเอง ครูออกมาตั้งแต่ท่านยัง
อยู่ แต่ก็ไม่ได้ไปไหนไกลนะ ยัง
บ้านเปี่ยนอยู่กับท่านนั่นแหละ”

หลังจากครูนิภา ออกมาจากวัง หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้ว หลวงวิจิตรวาทการได้ก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศิลป์ ครูนิภา ได้เข้ารับราชการเป็นครู ครูนิภาเล่าว่า

"หลวงวิจิตรฯ ชวนมา แต่เราก็ไม่กล้าเป็นเพื่อนกับเขา นะ เพราะเขาเป็นถึงอธิบดี ครู เป็นรุ่นแรกที่เข้าไปอยู่ในกรมศิลป์ ทำงานกับหลวงวิจิตรฯ เหน็บถือ เขาในฐานะที่เราเป็นลูกน้อง เวลานั้นครูมีน้อย เอะอะอะไรก็ ครูตลอด แต่เขาเรียกครู ประคอง นะ"

"บางทีครูอยู่เวรที่เดียว เจ็ดวัน ที่โรงเรียนนาฏศิลป์นั้น แหละ เพราะตอนนั้นครูมีน้อย ตอนทำงานอยู่กับหม่อมต่วน ท่านรักครูเหมือนลูกสาว เรียกครู ลูกสาวกินข้าวหรือยัง หม่อมต่วน นี่บ้านท่านอยู่คลองบางหลวง ท่านเห็นครูไม่ค่อยเอาธุระกับใคร เลยเอาใจใส่ครู ท่านคงรู้สึก สงสารครู เลยดีไป ได้แม่เพิ่ม อีกคนหนึ่ง ตอนนั้นหม่อมต่วน เป็นครูผู้ใหญ่ นะ ครูยังรุ่นสาวอยู่"

"แต่ก่อนมีละครตอนเย็น ด้วย เวลาเลิกยังไม่ค่ำมาก ครูก็

มักไปหาอะไรทานที่สนามหลวง
 ครูได้ยินมีคนพูดกันว่า "ครูประ
 คองมาแล้ว" ครูเลยไม่อยากออกไป
 ไปทานข้างนอก ให้คนซื้อมาให้
 ทานในโรงเรียน"

เมื่อครูนิภาได้เข้ารับราชการครูอยู่ที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ จึงมีโอกาส
 ต่อเพลงจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพิ่มขึ้นอีก นักเรียนที่
 เคยเรียนกับครูนิภาได้แก่ ครูประเวช กุมุท ครูประกอบ สุกันเหตุ เป็นต้น
 ขณะนี้หลวงวิจิตรวาทการได้แต่งบทเพลงปลุกใจหลายเรื่อง ครูนิภาได้ทำหน้าที่
 ร้องต้นเสียง ในเรื่อง เลือดสุพรรณ มหาเทวี นานเจ้า ศักดิ์กลาง เจ้าหญิง
 แสนหวิ ได้ร้องเพลงคู่กับครูแนบ เนตรานนท์ ทั้งยังได้ร่วมงานกับนักร้องที่มี
 ชื่อเสียงในยุคนั้นคือ บุญทรง เหวราบัตย์ ประภา เป้าประเสริฐ อัมพร ชัชกุล
 สวง เขยประทุม การุณ พันธุ์มสุต เป็นต้น ประวัติการขับร้องของครูนิภา จึง
 ครอบคลุมทั้งไทยแท้และไทยสากล

เมื่อครูนิภาเข้ารับราชการในกรมศิลปากร ได้ไม่นานนักก็ได้ทำการสมรส
 กับ ครูแสวง อภัยวงศ์ เมื่อ พ.ศ. 2479 ไม่มีบุตร ธิดา ด้วยกัน ครูนิภา เล่าว่า

"เมื่อก่อนมีเล่นดนตรีที่
 วัดบวรฯ เขามีศาลาใหญ่และ
 เล็กติดต่อกัน ครูแสวงเขาเล่นอยู่
 ศาลาใหญ่ เขามีเครื่องดนตรี
 หลายชิ้น เรียกว่าจับฉ่าย ขาดก็
 แต่กระจับปีเท่านั้น ส่วนวงของ
 ครูเป็นวงเครื่องสายวงเล็ก เล่น
 อยู่ที่ศาลาเล็ก ไม่ประชันก็
 เหมือนประชันกัน คนดูกลับมา
 เขียร์ครูนะ คนดูพูดให้กำลังใจ
 ว่า

'คุณไม่ต้องไปกลัวเขา
หรอก พวกนั้นเขามาเรือบินเรือ
เหาะ'

ขณะนั้นครูยังไม่รู้จักเขา
นะ หลังจากงานนั้นเขาก็ตามครู
มาตลอด ครูต้องนั่งเรือจาก
คลองบางหลวงไปภาษีเจริญ
เพื่อกลับบ้าน เขาก็นั่งไปเป็น
เพื่อนครูนะ ไปส่ง แกกั้วน้ำ
กลัวเรือ เพราะว่ายน้ำไม่เป็น แต่
ก็ไปส่งครู กลับจากแสดงคำมีด
ก็ไปส่ง ครูไม่เคยเอ่ยปากกับเขา
หรอก

ต่อมาครูมาอยู่ที่วัดใหม่
ตรงข้ามวัดสามพระยา ซอยแคบ
มาก เขาก็ขี่มอเตอร์ไซด์ เอาครู
ซ้อนท้ายไปส่งที่บ้านเป็นประจำ
เขาขี่มอเตอร์ไซด์เก่ง'

ครูนิภาเล่าต่อว่า

'เขาไม่น่าอายุสั้นเลย
มาห้ครูไป เขาดูเป็นคนกล้าสัน
แต่ดูเอาเรื่องนะ จะว่าใจดีก็ไม่
เชิง อยู่ด้วยกันลูกก็ไม่มี แต่
เขาก็ไม่ไปมีคนอื่นนะ แคนี่ครูก็
พอใจแล้ว'

ครูแสงและครูนิภาได้ร่วมกันก่อตั้งวงดนตรีบรรเลงออกอากาศ ทาง
สถานีวิทยุเป็นประจำคือวง ส.สุรางคศิลป์ ครูนิภาได้เล่าว่า

'ครูเป็นตัวตั้งตัวตี เขาไม่
ค่อยเอาธุระอะไรนักหรอก แต่เขา
ก็เป็นผู้นำนะ เขาก็ดี ตามครูแจ
ตลอดล่ะ เธอเอ๊ย'

นอกจากนี้ ครูนิภายังเล่นดนตรีกับบุคคลอื่นในวงการอีกด้วย ยกตัว
อย่าง ครูนิภาได้เล่าว่า

'สมัยนั้น ตั้งแต่เจ้า
พระยารามราชภพ เจ้าคุณอนิรุ
ททวา เรียกว่าบ้านนี้เป็นบ้านใหญ่
โต ใครก็ต้องเคารพ โดยมาก
ท่านจะเรียกครูไปร้อง ท่านตั้งให้
ครูเป็นหม่อมส้มจีน ท่านล้อเล่น
พวกเพื่อน ๆ เขาเลยเอามาล้อกัน
ครูเป็นคนร้องเสียงสูง หม่อมส้ม
จีนนั้น เสียงท่านวิเศษสุดเลยนะ'

ระยะนั้นครูนิภาเป็นโรคหลอดลมเป็นประจำ

'ครูเป็นโรคหลอดลม
นานมากแล้วไปรักษาที่วัดโพธิ์ ดี
ขึ้นแล้วก็ได้ไปหาท่านอีก มัน
เลยไม่หายขาด รู้สึกว่าจะเป็น
กฎเจ้าคุณเมี้ยน พระที่วัดโพธิ์ นี้
แหละ ที่เปลี่ยนชื่อให้ครูมาเป็นนิ
ภา พระท่านให้อักษร "น" "ภ"
ครูเลยบอกว่าเอาชื่อนิภานี้แหละ
สั้นดี'

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนจิตรลดาขึ้น ครูนิภาได้เข้าไปถวายการสอนดนตรีไทยแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ครูนิภาได้เล่าถึงสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ว่า

'เวลาครูไปตัวท่านชน้ำ
อยู่ในสระ ท่านยิ้ม พอรู้ว่าครูมา
ประเดี้ยวเดียว ท่านก็ขึ้นมาจาก
น้ำแล้ว เร็วจังเลย อย่างกับไม่
ได้อาบน้ำ ท่านต้องเสวยไอวอลติน
ครูก็ลืมน้ำ ไม่ต้องเสวยไม่ได้หรอก
เพคะ ท่านตอบว่า เดี้ยวหิว ดู
เหมือนท่านจะอยู่ 6 หรือ 7 ทุ่ม'

ภาพที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พระราชทานให้กับครูนิภา อภัยวงศ์

ช่วงเวลาที่ครุฑนิภาเข้าไปถวายการสนทนนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานรูปให้กับครุฑนิภา และทรงมีลายพระหัตถ์ว่า

"กราบเรียน

ครุฑนิภา

ที่เคารพ

สิรินธร"

ครุฑนิภายังสอนดนตรีให้กับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น คณะครุศาสตร์ จุฬา ฯ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และรับสอนดนตรีที่บ้านด้วย

เมื่อต้นปี พ.ศ. 2526 ครูได้ออกรายการโทรทัศน์ร่วมกับคุณสุมิตรา สุจริตกุล ในรายการ หนึ่งนักร้อง ซึ่งสนับสนุนโดย ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เพื่อเล่าเรื่องราว และบรรเลงเพลงที่เคยขับร้องถวาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2537) ครุฑนิภา อภัยวงศ์ อยู่บ้านเลขที่ 33 ซอยแมน เชียงใหม่ 2 (รามคำแหง 16) ถ.รามคำแหง ต.หัวหมาก อ.บางกะปิ กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 3147094

สถาบันวิทยบริการ
 าลงกรณ์มหาวิทยาลัย

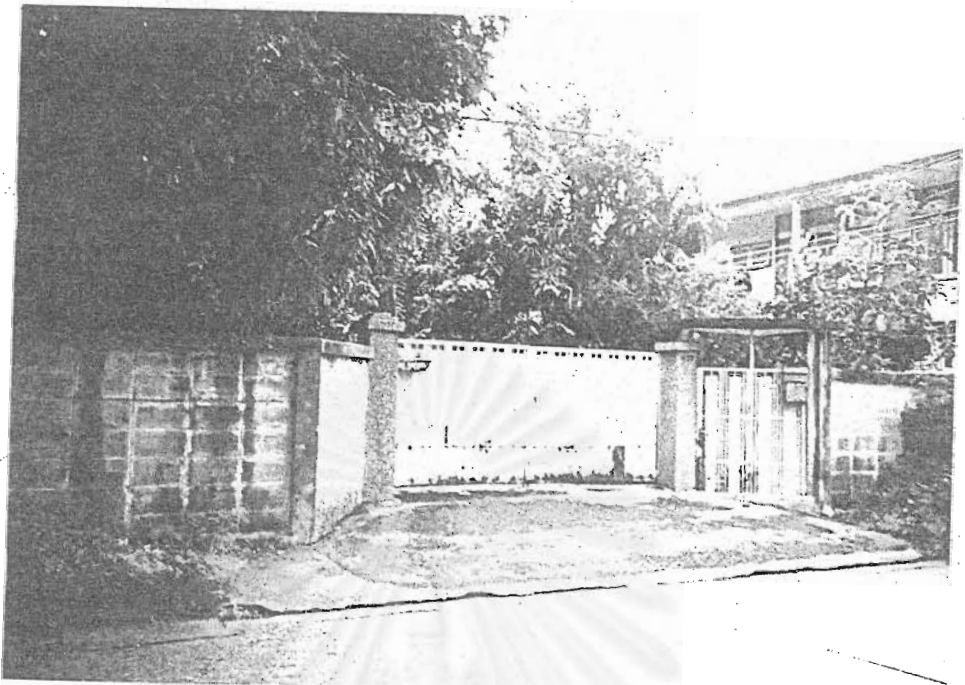
ภาพครูหรั่ง พุ่มทองสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ภาพพระสุจริตสุดา ถ่ายคู่กับ รัชกาลที่ 6

ภาพสถาปัตยกรรมปัจจุบัน ของชอยรามคำแหง 16

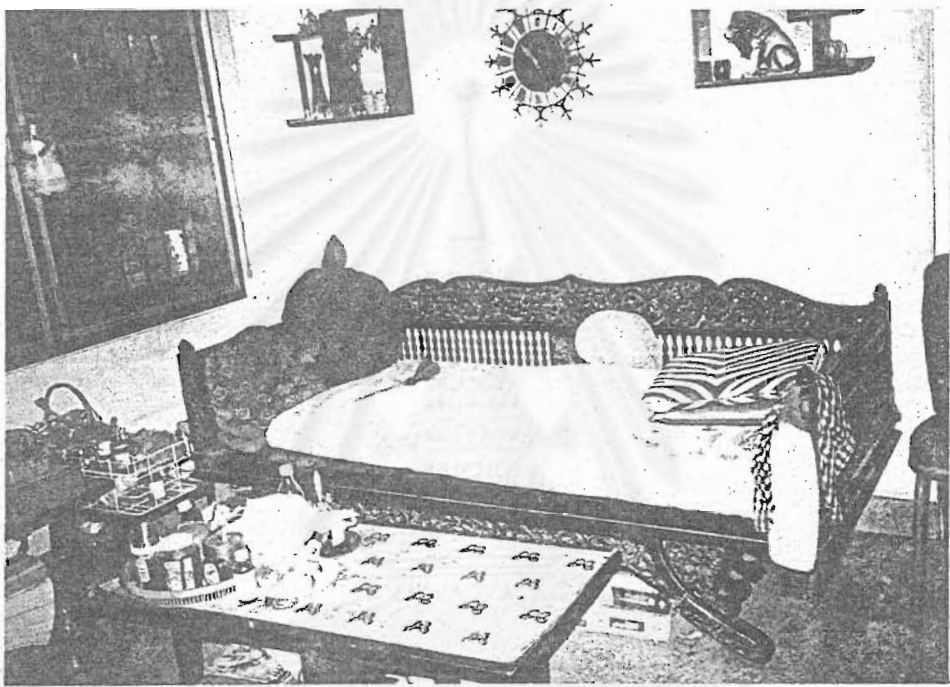
ภาพหน้าบ้านอาจารย์นิภา อภัยวงศ์

ภาพหิ้งบูชาในห้องนอนของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์

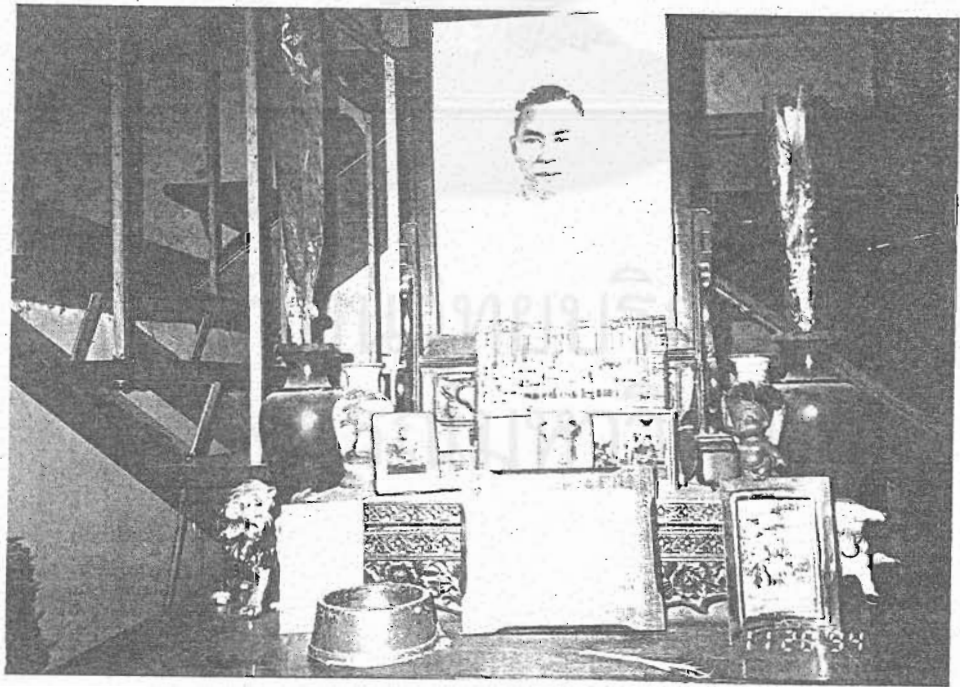

ภาพหิ้งบูชานอกห้องนอน

ภาพเตียงที่ครูนั่งรับแขกประจำ

สถาบันวิทยบริการ
ลาดกระบังมหาวิทยาลัย

ภาพครูแสง อภัยวงศ์

ภาพกำลังต่อเพลงกับครู

ภาพถ่ายคู่กับครุฑนิภา อภัยวงศ์

บทที่ 4

วิเคราะห์ผลงานการเดี่ยวจะเข้ เพลงนกขมิ้น สามชั้น ของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์

จากการวิเคราะห์แบ่งได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่

1. ประวัติเพลงนกขมิ้น
2. ข้อกำหนดเบื้องต้น
3. รายละเอียดการวิเคราะห์

1. ประวัติเพลงนกขมิ้น

เพลงนกขมิ้นทำนองสองชั้นของเดิม เป็นเพลงสำนวนเก่า มีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา โบราณจารย์เรียบเรียงทำนองไว้เป็นคู่เข้ซุดกัน คือ เพลงนกขมิ้นตัวผู้ และเพลงนกขมิ้นตัวเมีย แล้วร้อยกรองเพลงทั้งสองสำนวนดังกล่าวไว้ใน "เพลงช้าเรื่องนกขมิ้น" ซึ่งบางทีก็เรียกกันว่า "เพลงแม่มา้ยคร่ำครวญ" เพราะหนังใหญ่นิยมใช้เพลงนี้เป็นเพลงหน้าพาทย์ประกอบกิริยาอาการ ตอนที่ทศกัณฐ์ให้นางสุวรรณกัญญาма อดีตชายาของอินทรีชิต เป็นบำเหน็จแก่กำแหงหนุมาน ก่อนที่จะขึ้นเฝ้า

ในราชวราศกัลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ได้ตัดทอนส่วนที่เรียกกันว่าเพลงนกขมิ้นตัวผู้จากเพลงช้า เพลงเรื่องนกขมิ้นดังกล่าว มาเรียบเรียงเป็นเพลงนกขมิ้นทำนองสองชั้น แบบที่ใช้บรรเลงกันอยู่ในปัจจุบัน ต่อจากนั้นจึงขยายขึ้นเป็นทำนองสามชั้นอีกทอดหนึ่ง แล้วใช้เพลงทั้งสองอัตราดังกล่าว บรรจรวมไว้เป็นเพลงลำดับสุดท้ายของ "ดับเพลิงดับเพลิงจิ่ง" ซึ่งทำนนิยมนำใช้เป็นเพลงสำหรับฝึกหัดขับร้องและบรรเลงมโหรีมาแต่โบราณ และนับว่าราวปลายรัชกาลที่ 4 "ครูเพ็ง" ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้องพระประดิษฐไพเราะ จึงได้แปรเปลี่ยนทางให้วิจิตรยิ่งขึ้น โดยจัดให้มีการ "ว่าดอก" เพิ่มขึ้นอีกในท่อน 3 เพื่อให้ผู้บรรเลงได้มีโอกาสเป่าหรือดีดเสียงดอก ที่ผู้ร้องร้องส่งมาให้ ซึ่งเท่ากับเป็นการทอดฝีมืออีกชั้นหนึ่ง¹

¹สุรชัย เครือประดับ, ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา, ๒๕๓๖.

พ.ศ. 2476 นายมนตรี ตราโมท ได้แต่งบทและทำนองร้องเพลงนกขมิ้น สองชั้น และชั้นเดียวชั้น โดยเพิ่มทำนองร้องและว่าดอกตามแนวอัตรา สามชั้นของครูเพ็ง เพื่อให้ร้องรวมกันได้ครบเป็นเพลงเถา ส่วนทำนองดนตรีที่บรรเลงรับอัตราสองชั้น ใช้ทำนองเพลงอย่างในเพลงเรื่องแม่มาลัยคร่ำครวญของเก่า และอัตราชั้นเดียวก็ใช้ทำนองของเพลงมอญ²

เพลงนกขมิ้นเป็นเพลงที่มีความอมตะและมีความสมบูรณ์ เป็นเหตุให้นักดนตรีไทย นิยมนำเพลงนกขมิ้นมาทำเป็นทางเดียวกันในทุก ๆ เครื่องมือ

ส่วนเพลงนกขมิ้นที่ใช้ทำการวิเคราะห์ในครั้งนี้เป็นทางที่ได้รับถ่ายทอดโดยตรงจาก อาจารย์นิภา อภัยวงศ์

2. ข้อกำหนดเบื้องต้น

ในการดำเนินการวิเคราะห์ครั้งนี้ ใช้สัญลักษณ์ในการบันทึกบทเพลงเป็นโน้ต ตัวเลข 7 ตัว ดังมีรายละเอียดของสัญลักษณ์ดังต่อไปนี้

สายเอกมีทั้งสิ้น 12 เสียง เรียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง (เริ่มจากสายเปล่า) ดังต่อไปนี้

1	2	3	4	5	6	7	1̇	2̇	3̇	4̇	5̇
---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

สายกลางมีทั้งสิ้น 12 เสียง เรียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง (เริ่มจากสายเปล่า) ดังต่อไปนี้

5̇	6̇	7̇	1̇	2̇	3̇	4̇	5̇	6̇	7̇	1̇	2̇
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

สายลวดมีทั้งสิ้น 12 เสียง เรียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง (เริ่มจากสายเปล่า) ดังต่อไปนี้

1̇	2̇	3̇	4̇	5̇	6̇	7̇	1̇	2̇	3̇	4̇	5̇
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

ในการดำเนินการวิเคราะห์ มีจุดสืบค้นดังต่อไปนี้

1. สังคีตลักษณ์ (Form)
2. ระดับเสียง (ทางทั้ง 7)
3. จังหวะ
4. จำนวนเพลง กลเม็ดพิเศษ

โน้ตเพลงเดี่ยวบนขม้น สามชั้น (จะเข้) ทางอาจารย์นิภา อภัยวงศ์

ท่อน 1 เทียบแรก

1̇23 56	2̇ 1̇ 1̇1̇1̇	7̇65 3̇2̇1̇	3̇ 2̇3̇5̇ 3̇	2̇ 1̇ 6 5	1̇ 6 5 3	- 345 6543	4565 4321
---------	--------------	-------------	--------------	-----------	----------	------------	-----------

3̇3̇3̇ 5̇5̇5̇	6̇6̇6̇ 1̇1̇1̇	3 6̇5̇6̇ 1	3 2̇3̇5̇ 3	5 1 2 3	4543 4654	1 2 3 4	6̇54 3 2
---------------	---------------	------------	------------	---------	-----------	---------	----------

- 667̇1̇2̇ 5	2 5 6 7	1̇ 7 3̇ 7	1̇ 2̇ 3̇ 2̇	3̇ 2̇ 1̇ 5	1̇ 6 1̇654	1 2 3 4	6̇54 3 2
--------------	---------	-----------	-------------	------------	------------	---------	----------

5 3 6 5	1̇ 6̇1̇2̇ 1̇	3̇ 2̇ 1̇ 5	1̇ 6 1̇653	1 2 3 5	2 3 5 6	1̇ 2̇ 3̇ 2̇	5̇ 3̇ 2̇ 1̇
---------	--------------	------------	------------	---------	---------	-------------	-------------

5 6 7 1̇	3̇2̇1̇ 7 6	567 671̇	7 6 5 3	7 3̇2̇7 2̇	7 2̇3̇5̇ 3̇	3 653 5	3 567 6
----------	------------	----------	---------	------------	-------------	---------	---------

7 6 5 3	2̇ 7 6 5	432 765	7 672̇ 7	2̇3̇5̇ 2̇ 3̇	7 2̇ 6 2̇	7 6 5 7	6 5 555
---------	----------	---------	----------	--------------	-----------	---------	---------

ท่อน 1 เทียบกลับ

7 6 5 2	5 6 7 1̇	7 6 5 6	7 1̇ 2̇ 3̇	666 3̇ 2̇	1̇ 5 6 7	1 2 1 3	2̇ 1̇ 5 1̇
---------	----------	---------	------------	-----------	----------	---------	------------

7 6 5 2̇	5 1̇ 7 6	7 6 5 6	5 1̇ 2̇ 3̇	2̇ 1̇ 6 5	1̇ 6 5 4	1 2 3 4	5 4 3 2̇
----------	----------	---------	------------	-----------	----------	---------	----------

6 7 1̇ 5	6 7 1̇ 4	5 6 7 3	4 5 6 2	3 4 5 1	2 3 4 6	5 4 1 4	3 2 1 2
----------	----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

5 3 6 5	1̇ 6 2̇ 1̇	3̇ 2̇ 1̇ 5	1̇ 6 5 3	1 2 3 5	2 3 5 6	1̇ 2̇ 3̇ 2̇	5̇ 3̇ 2̇ 1̇
---------	------------	------------	----------	---------	---------	-------------	-------------

5 6 7 1̇	2̇ 1̇ 7 6	7 6 2̇ 1̇	7 6 5 3	5 6 7 2̇	6 7 2̇ 3	27 2 3 5	2 3 5 6
----------	-----------	-----------	---------	----------	----------	----------	---------

7 6 5 3	2̇ 7 6 7	6 5 4 3	2 5 6 7	2̇3̇5̇ 2̇ 3̇	- 2̇ - 7	- 6 5 4	3 2 - 5
---------	----------	---------	---------	--------------	----------	---------	---------

ท่อน 2 เทียบแรก

555 3 5	- 6 7 1	7 1 2 3	2 1 2 1 7 1	5 3 5 3 2	3 2 1 2 1 5	7 6 5 6 7	1 2 1 7 6 5 - 2
---------	---------	---------	-------------	-----------	-------------	-----------	-----------------

5 3 6 5	1 6 1 2 1	3 2 1 5	1 6 1 6 5 3	1 2 3 5	2 3 5 6	1 2 3 2	5 3 2 1
---------	-----------	---------	-------------	---------	---------	---------	---------

5 6 7 1	3 2 1 7 6	5 6 7 6 7 1	7 6 5 3	7 3 2 7 2	7 2 3 5 3	3 6 5 3 5	3 5 6 7 6
---------	-----------	-------------	---------	-----------	-----------	-----------	-----------

7 6 5 3	2 7 6 5	4 3 2 7 6 5	7 6 7 2 7	2 3 5 2 3	7 2 6 2	7 6 5 7	6 5 5 5 5
---------	---------	-------------	-----------	-----------	---------	---------	-----------

ท่อน 2 เทียบกลับ

555 5 1	7 6 7 1	7 1 3 2 1	7 6 7 1	6 7 1 2	3 2 1 5	7 6 5 2 5	6 7 1 2
---------	---------	-----------	---------	---------	---------	-----------	---------

5 3 6 5	1 6 2 1	3 2 1 5	1 6 5 3	1 2 3 5	2 3 5 6	1 2 3 2	5 3 2 1
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

5 6 7 1	2 1 7 6	7 6 2 1	7 6 5 3	5 6 7 2	6 7 2 3	7 2 3 5	2 3 5 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

7 6 5 3	2 7 6 7	6 5 4 3	2 5 6 7	2 3 5 2 3	- 2 - 7	- 6 5 4	3 2 - 5
---------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------	---------

ท่อน 3 เทียบแรก

- - - 5 6 7	2 7 2 7 6	7 6 5 2	3 5 - 3	- 2 - 2	- - - 3	5 6 7 5	6 5 6 7 6
-------------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------

2 5 6 7	1 2 1 7 1 3 2 1	5 6 7 1	3 2 1 7 6	5 3 5 3 2	3 2 7 2 7 6	2 7 2 7 6	7 6 5 6 5 3
---------	-----------------	---------	-----------	-----------	-------------	-----------	-------------

4 5 7 6 5	4 3 2 7	2 3 5 2	3 2 3 5 3	5 7 2 7	3 2 3 5 3	5 3 5 3	6 5 6 7 6
-----------	---------	---------	-----------	---------	-----------	---------	-----------

7 6 5 3	2 7 6 5	4 3 2 7 6 5	7 6 7 2 7	2 3 5 2 3	7 2 6 2	7 6 5 7	6 5 5 5 5
---------	---------	-------------	-----------	-----------	---------	---------	-----------

ท่อน 3 เทียบกลับ

777 6 7	666 5 6	555 3 5	333 2 3	5 7 2 7	3 2 5 3	5 3 5 3	6 5 7 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

7 5 7 6	2 7 3 2	5 3 5 2	3 7 2 6	5 3 5 7	3 2 3 6	2 7 2 3	5 6 5 3
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

4 5 7 6 5	4 3 2 7	2 3 5 2	3 2 3 5 3	5 7 2 7	3 2 3 5 3	5 3 5 3	6 5 6 7 6
-----------	---------	---------	-----------	---------	-----------	---------	-----------

7 6 5 3	2 7 6 7	6 5 4 3	2 5 6 7	2 3 5 2 3	- 2 - 7	- 6 5 4	3 2 - 5
---------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------	---------

3. รายละเอียดการวิเคราะห์

3.1 สังคีตลักษณ์ ของเพลงนกขมิ้น

ก/ ขง/ คง/

ดังจะแสดงประโยคของเพลงให้เห็น โดยใช้ทำนองหลัก

ท่อน ๑

- 6 5 3	5 3 2 1	1 1 - 2	2 2 - 3	- 5 - 6	- 5 - 3	3 3 - 2	2 2 - 1
- 6 - 5	5 5 - 1	1 1 - 2	2 2 - 3	- 1 - 2	- 3 - 5	- 6 - 5	- 3 - 2
- 2 3 2	5 4 3 2	1 2 3 2	5 4 3 2	- 1 2 3	2 3 4 5	4 6 5 4	5 4 3 2
- 6 5 3	5 3 2 1	1 1 - 2	2 2 - 3	- 5 - 6	- 5 - 3	3 3 - 2	2 2 - 1
- 7 - 2	- 7 - 6	6 6 - 5	5 5 - 3	- 3 - 2	2 2 - 3	3 3 - 5	5 5 - 6
- 2 - 7	- 6 - 5	5 5 - 6	6 6 - 7	- 2 - 3	- 2 - 7	7 7 - 6	6 6 - 5

ท่อน 2

- - 5 1	7 6 7 1	- - 2 1	7 6 7 1	- 1 - 2	3 2 1 7	6 5 6 7	6 7 1 2
- 6 5 3	5 3 2 1	1 1 - 2	2 2 - 3	- 5 - 6	- 5 - 3	3 3 - 2	2 2 - 1
- 7 - 2	- 7 - 6	6 6 - 5	5 5 - 3	- 3 - 2	2 2 - 3	3 3 - 5	5 5 - 6
- 2 - 7	- 6 - 5	5 5 - 6	6 6 - 7	- 2 - 3	- 2 - 7	7 7 - 6	6 6 - 5

ท่อน 3

- 3 2 7	3 2 7 6	2 7 6 5	7 6 5 3	- 3 - 2	2 2 - 3	3 3 - 5	5 5 - 6
- 5 6 7	6 7 1 2	1 3 2 1	2 1 7 6	- 3 2 7	3 2 7 6	2 7 6 5	7 6 5 3
- 6 5 3	5 3 2 7	- 6 - 7	- 2 - 3	- 3 - 7	3 2 - 3	- 6 - 5	5 5 - 6

- 2 - 7	- 6 - 5	5 5 - 6	6 6 - 7	- 2 - 3	- 2 - 7	7 7 - 6	6 6 - 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

เพลงนกขมิ้น มี 2 ท่อน

ท่อน 1 มี 2 ส่วน คือ ก ง

ท่อน 2 มี 2 ส่วน คือ ข ง

ท่อน 3 มี 2 ส่วน คือ ค ง

ในส่วน "ง" นั้น เหมือนกันทั้ง 3 ท่อน ดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้นนี้ หากแต่ในท่อน 3 ใช้สัญลักษณ์ "ง" เป็นเพราะ ส่วน "ง" ในท่อน 3 นั้น มีจำนวนต่างจากท่อน 1 และ ท่อน 2 ประโยคแรก ในส่วน "ง" ของท่อน 3 แม้มีลูกตกเสียงเดียวกับท่อน 1 และท่อน 2 แต่ในการดำเนินกลอนของเพลงนั้นแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาคู่สำนวน พบว่าสำนวนในส่วน "ง" ของท่อน 3 นี้ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อไว้รับกับประโยคที่ 2 ของท่อน 3 ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไป

3.2 บันไดเสียง (ทางทั้ง 7)

ในท่อน 1 พบกลุ่มข้อมูล ดังต่อไปนี้

ประโยคที่ 1	1 2 3 x 56 x	ทางเพียงขอบบน
ประโยคที่ 2	1 2 3 x 56 x	ทางเพียงขอบบน
ประโยคที่ 3	1 2 3 x 56 x	ทางเพียงขอบบน
ประโยคที่ 4	1 2 3 x 56 x	ทางเพียงขอบบน
ประโยคที่ 5	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงขอล่าง
ประโยคที่ 6	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงขอล่าง

ในท่อน 1 นี้ พบว่า โบราณจารย์ได้วางรูปแบบการเปลี่ยนบันไดเสียงได้สมบูรณ์มากที่สุด พบว่าในประโยคที่ 1 และประโยคที่ 2 นั้น เป็นทางเพียงขอบบน หลังจากนั้นได้ทำการเปลี่ยนบันไดเสียงเป็นคู่ 4 คือมาเป็นทางเพียงขอล่าง ซึ่งถูกต้องตามหลักดุริยางคศิลป์ไทยที่ว่า การเปลี่ยนบันไดเสียงที่มีความเหมาะสมและกระทำกันเป็นส่วนใหญ่แล้วนั้น มักเปลี่ยนเป็นคู่ 4

หลังจากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นบันไดเสียงเดิมในประโยคที่ 4 ซึ่งก็ได้เปลี่ยนเป็นคู่ 5

ประโยคที่ 5 และ ประโยคที่ 6 ได้เปลี่ยนจากทางเพียงขอบบนมาเป็นทางเพียงขอล่าง และเสียงสุดท้ายที่จบเป็นเสียง "5" (DOMINANT ของ SCALE) จึงทำให้เกิด CONSONANT (ความสบายหู)

ในท่อน 2 พบกลุ่มปัญจมูลดังต่อไปนี้

ประโยคที่ 1	123 x 56 x	ทางเพียงอบบน
ประโยคที่ 2	1 2 3 x 56 x	ทางเพียงอบบน
ประโยคที่ 3	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงออล่าง
ประโยคที่ 4	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงออล่าง

ในท่อน 2 นี้พบว่า มีการย้ายบันไดเสียงเพียง 2 ครั้ง โดยประโยคที่ 1 เป็นทางเพียงออล่าง ประโยคที่ 2 ย้ายบันไดเสียงเป็นเพียงอบบน ส่วนประโยคที่ 3 และประโยคที่ 4 เป็นทางเพียงออล่าง เสียงสุดท้ายตกที่เสียง "5" ซึ่งเป็นเสียง TONIC เช่นเดียวกับท่อนที่ 1

ท่อน 2 นี้จะเห็นว่า มีการย้ายบันไดเสียงที่เป็นทางคู่กันคือเพียงอบบนกับเพียงออล่าง ทำให้เพลงมีความสมบูรณ์ในเรื่องของเสียงมากกว่าท่อน 1

ในท่อนที่ 3 พบกลุ่มปัญจมูล ดังต่อไปนี้

ประโยคที่ 1	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงออล่าง
ประโยคที่ 2	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงออล่าง
ประโยคที่ 3	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงออล่าง
ประโยคที่ 4	5 6 7 x 23 x	ทางเพียงออล่าง

ในท่อน 3 นี้ พบว่ากลุ่มปัญจมูลที่มีอยู่กลุ่มเดียวคือ ทางเพียงออล่างทั้ง 4 ประโยค และเสียงสุดท้ายก็จบที่เสียง "5" เช่นเดิม

จากทั้ง 3 ท่อนจะพบว่า มีการเพิ่มระดับความเข้มข้นของการเปลี่ยนบันไดเสียง เรียงตั้งแต่ท่อน 1 ถึงท่อน 3 ดังนี้

ท่อน 1	มีทางเพียงออล่าง 1 ใน 3 ของท่อน
ท่อน 2	มีทางเพียงออล่าง 1 ใน 2 ของท่อน
ท่อน 3	มีทางเพียงออล่างทั้งท่อน

ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์และการประณีตบรรจงในการประพันธ์เพลง อีกทั้งในเรื่องของการย้ายบันไดเสียงที่ถูกต้องตามหลักดุริยางคศิลป์ไทย เพลงนี้จึงเป็นเพลงหนึ่งที่มีความสมบูรณ์มากจนทำให้ศิลปินนิยมทำทางเดี่ยวในทุกๆ เครื่องมือ

3.3 จังหวะ

ก. จังหวะหน้าทับ

เพลงนกขมิ้น ใช้จังหวะหน้าทับปรบไถ่

อัตรา สามชั้น

จำนวน 3 ท่อน

ท่อน 1 1 จังหวะหน้าทับ

ท่อน 2 2 จังหวะหน้าทับ

ท่อน 3 2 จังหวะหน้าทับ

ข. จังหวะฉิ่ง

ฉิ่งตีปกติ (เปิด - ปิด)

3.4 จำนวนเพลงและกลเม็ดพิเศษ

ท่อน 1 เทียบแรก

ประโยคที่ 1 ทำนองหลัก

- 6 5 3	5 3 2 1	1 1 - 2	2 2 - 3	- 5 - 6	- 5 - 3	3 3 - 2	2 2 - 1
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าวรรคทำ มีจำนวนมากกว่า 3rd Degree และวรรครับ ลงจบไปหา Tonic คือ 1st Degree ซึ่งนับว่าเป็นประโยคที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง

ในการประพันธ์ทางเดียว มีทำนองต่อไปนี้

123 5 6	2 1 1 1	765 3 2 1	3 2 3 5 3	2 1 6 5	1 6 5 3	- 345 6543	4565 4321
---------	---------	-----------	-----------	---------	---------	------------	-----------

พบว่าวรรคทำมีการตั้งต้นประโยคด้วยการละบัดขึ้นไปทางเสียงบน และวรรครับหักทำนองลงมาทางเสียงต่ำ และขยี้ใน 2 ห้องสุดท้ายเป็นการจบประโยค ในการประพันธ์ประโยคที่ 1 ซึ่งเป็นประโยคขึ้นต้น พบว่ามีความจัดของท่วง และมีความคมคายมาก แสดงนัยยะดูว่าเป็นการตัดไม้ซ่มนาม

ประโยคที่ 2 ทำนองหลัก

- 6 - 5	5 5 - 1	1 1 - 2	2 2 - 3	- 1 - 2	- 3 - 5	- 6 - 5	- 3 - 2
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าวรรคทำ มีนำสวนมาตกที่ 3rd Degree ของทางเพียงขอบบน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวรรคทำของประโยคที่ 1 หากแต่วรรครับกลับไปตกที่ 2nd degree ซึ่งเป็นลูกตกที่มีความต้องการที่จะต้องมีประโยคอื่นมาต่อไปอีก

ในการประพันธ์ทางเดียว มีทำนองดังต่อไปนี้

333 555	666 111	3 656 1	3 235 3	5 1 2 3	4543 4654	1 2 3 4	654 3 2
---------	---------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------

วรรคทำตอนต้นมีการสะบัดเสียงเดียวติดต่อกัน 4 ครั้ง ทั้งนี้เป็นการพักมือจากการขยี้ในวรรครับของประโยคที่ 1 วรรคทำตอนปลายมีการตีตเสียงธรรมดา สลับกับการสะบัด 2 เสียง และสลับกับการสะบัด 3 เสียง ส่วนวรรครับนั้น เป็นการขยี้และนำไปสู่การสะบัดจบวรรค ในประโยคที่ 2 นี้พบว่า ความเข้มข้นของการประพันธ์นั้นยังมีเท่า ๆ กับประโยคที่ 1 ถึงแม้ว่าจำนวนการขยี้จะน้อยกว่าประโยคที่ 1 แต่เมื่อดูโดยรวมทั้งประโยคแล้วยังคงความจัดของทำนองอยู่เช่นเดิม

ประโยคที่ 3 ทำนองหลัก

- 2 3 2	5 4 3 2	1 2 3 2	5 4 3 2	- 1 2 3	2 3 4 5	4 6 5 4	5 4 3 2
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ในประโยคนี้พบว่าทำนองเป็นลักษณะ "โยน" ในเสียง 2nd degree ซึ่งเสียง "2" นี้ ยังเป็นเสียงที่มีความต้องการทำนองอื่นมาต่ออีก และแสดงว่ายังไม่ถึงการลงจบ

ในการประพันธ์ทางเดียว มีทำนองดังต่อไปนี้

- 667 1 2 5	2 5 6 7	1 7 3 7	1 2 3 2	3 2 1 5	1 6 1 654	1 2 3 4	654 3 2
-------------	---------	---------	---------	---------	-----------	---------	---------

ตอนต้นของประโยค เป็นการขยี้ นำทำนองไปตกในทางเสียงสูง และหักทำนองลงมาทางเสียงต่ำด้วยการสะบัด

ในประโยคนี้พบว่าผู้ประพันธ์ ได้ผ่อนคลายทำนองให้มีความเข้มข้นน้อยลง เหลือเพียงช่วงหัวกับช่วงท้ายของประโยคเท่านั้นที่มีกลเม็ดพิเศษ ซึ่งเป็นลักษณะของการบรรเลงเพลงเดี่ยว

ประโยคที่ 4 ทำนองหลักของประโยคนี้ ซ้ำกับประโยคที่ 1 (ทำนองเดียวกัน)
ส่วนในการประพันธ์เป็นทางเดียวกัน มีทำนองต่อไปนี้

5 3 6 5	1̣ 6̣ 2̣ 1̣	3̣ 2̣ 1̣ 5	1̣ 6̣ 1̣ 6̣ 5 3	1 2 3 5	2 3 5 6	1̣ 2̣ 3̣ 2̣	5̣ 3̣ 2̣ 1̣
---------	-------------	------------	-----------------	---------	---------	-------------	-------------

ในวรรคทำนองนั้นมีการผูกสำนวนขึ้นไปเสียงบนด้วยการสะบัดและผูกทำนองกลับลงมาเสียงล่าง (3rd Degree) ด้วยการขยี้ในวรรค

ส่วนวรรครับ มีการผูกสำนวนเป็นลูกเก็บไปหมดในทางเสียงสูง (เสียง 1 1st Degree ซึ่ง เป็นเสียง Tonic)

ในประโยคนี้นพบว่า ความจัดของทำนองนั้นมี Degree เท่ากับประโยคที่ 3 มีการสะบัดขยี้เล็กน้อยที่วรรคทำและเก็บธรรมดาที่วรรครับ

ประโยคที่ 5 ทำนองหลัก

- 7 - 2	- 7 - 6	6 6 - 5	5 5 - 3	- 3 - 2	2 2 - 3	3 3 - 5	5 5 - 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรคทำมีการผูกสำนวนจากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำ โดยมาจากที่ 3rd degree และวรรครับมีการขยี้ในเสียง 3rd degree นั้น นำไปสู่ 6th degree ซึ่งมีความชัดเจนของเสียงมากกว่าเสียง 6 นี้ยังบ่งบอกว่าจะต้องมีทำนองอื่นต่อไปอีก

ในการประพันธ์เพลงเดี่ยว มีทำนองต่อไปนี้

5 6 7 1̣	3̣ 2̣ 1̣ 7 6	5 6 7 6 7 1̣	7 6 5 3	7 3 2 7 2	7 2 3 5 3	3 6 5 3 5	3 5 6 7 6
----------	--------------	--------------	---------	-----------	-----------	-----------	-----------

วรรคทำ พบว่าการเคลื่อนไหวของเสียงมีความสอดคล้องกับทำนองหลัก หากแต่มีการใส่กลเม็ดพิเศษ "สะบัด" ซ้อนเข้าไป ส่วนวรรครับนั้นพบว่า มีการนำทำนองที่เป็นลักษณะเดียวกัน 4 ทำนองมาเรียงต่อกัน โดยเปลี่ยนเสียงไปตามโครงสร้างของทำนองหลัก ทุกทำนองมีเสียงทำและเสียงหลัก 1 เสียง ตรงกลางเป็นการสะบัด

ในประโยคนี้นพบว่ามีความเข้มข้นของทำนองมากกว่าประโยคที่ 3 และประโยคที่ 4 ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะเป็นประโยคที่ใกล้จะจบท่อน และต้องนำไปสู่เที่ยวกลับต่อไป

ประโยคที่ 6 ทำนองหลัก

- 2 - 7	- 6 - 5	5 5 - 6	6 6 - 7	- 2 - 3	- 2 - 7	7 7 - 6	6 6 - 5
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ในประโยคนี้พบว่า เป็นประโยคที่เป็นการแสดงการจบท่อนอย่างแท้จริง เสียงแรกของ
วรรคทำ และเสียงแรกของวรรครับเป็นเสียงเดียวกัน (เสียง 2) และเสียงสุดท้ายที่ตก คือ 5th degree

ซึ่งเป็นเสียง Tonic แสดงการจบอย่างลงตัวที่สุด

ในการประพันธ์ทางเดียว มีทำนองต่อไปนี้

7 6 5 3	2̣ 7 6 5	432 765	7 672 7	2̣3̣5̣ 2̣ 3̣	7 2̣ 6 2̣	7 6 5 7	6 5 555
---------	----------	---------	---------	--------------	-----------	---------	---------

ทำนองเดียวของประโยคนี้ วรรคทำมีการเริ่มทำนองด้วยลูกเก็บ และมีการสะบัดซ้อน
กันในท้ายวรรค (ห้องที่ 3 - 4) วรรครับนั้นมีการสะบัดหัวและท้าย

การสะบัดเสียงเดียวในตอนท้ายของวรรคนี้ แม้ว่าจะจะเป็นเสียง Tonic (ซึ่งแสดงการลงจบ
ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง)แต่กลับสร้างความรู้สึกเหมือนกับว่าน่าจะมีทำนองต่อไปอีก เนื่องจาก
เป็นการสะบัดเสียงเดียว

ท่อน 1 เทียบกลับ

ประโยคที่ 1

7 6 5 2	5 6 7 1̣	7 6 5 6	7 1̣ 2̣ 3̣	666 3̣ 2̣	1̣ 5 6 7	1̣ 2̣ 1̣ 3̣	2̣ 1̣ 5 1̣
---------	----------	---------	------------	-----------	----------	-------------	------------

พบว่าในวรรคทำมีการนำเสียงที่เรียงกันมาถูกเป็นทำนอง ซึ่งไปตกในทางเสียงสูง และ
หากเป็นปกติแล้ว วรรครับควรหักทำนองลงมาทางเสียงต่ำ เพื่อความสมดุลย์ และความกลม
ของประโยคเพลง แต่วรรครับของประโยคกลับผูกสำนวนกลอนให้ตกอยู่ที่เสียงบน อีกทั้งท้าย
วรรคควรต้องจบในเสียง Tonic ซึ่งแสดงการจบอย่างลงตัว วรรคนี้ยังผูกสำนวนแบบควรที่จะอยู่
กลางวรรค ผ่าไปยังประโยคต่อไปอีกด้วย นับว่าประโยคนี้มีความสลับซับซ้อน และยกย่อน
แสดงศิลปะในการประพันธ์อีกประโยคหนึ่ง

ประโยคที่ 2

7 6 5 2̣	5 1̣ 7 6	7 6 5 6	5 1̣ 2̣ 3̣	2̣ 1̣ 5 5	1̣ 6 5 4	1 2 3 4	5 4 3 2
----------	----------	---------	------------	-----------	----------	---------	---------

พบว่าในวรรคทำของประโยคนี้ รับสำนวนต่อมาจากวรรครับของประโยคที่ 1 และยังผูก
สำนวนให้ไปตกในเสียง "3" ซึ่งสัมพันธ์กับวรรคทำในประโยคที่ 1

ส่วนวรรครับของประโยคนี้ มีการผูกทำนองไล่ลงมาจากเสียงสูง มาสู่ลูกตกในเสียงต่ำ
ประโยคนี้ พบว่าการผูกสำนวนเพลงระหว่างวรรคทำกับวรรครับ มีความแตกต่างกัน
โดยสิ้นเชิง ในวรรคทำนั้นมีการพลิกเพลง ยกเสียงเสียง แต่วรรครับเป็นเพียงสำนวนธรรมดา
มิได้ทำการตบแต่ง ทั้งนี้ทำให้เกิดการผ่อนคลายหูแก่ผู้ฟัง

ประโยคที่ 3

6 7 1̇ 5	6 7 1̇ 4	5 6 7 3	4 5 6 2	3 4 5 1	2 3 4 6	5 4 1 4	3 2 1 2
----------	----------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ประโยคนี้พบว่ามีทำนองทำนองเป็นกลอน เลียนแบบการดำเนินกลอนของระนาดเอก
หมุ่เป็นวงจากเสียงสูงลงมาเสียงล่าง นับว่าประโยคนี้มีความไพเราะมาก เนื่องจากทำนองหลัก
เป็นการโยน แต่เมื่อประพันธ์เป็นทางเดี่ยว กลับไปหมุ่ทำนองลงมาเป็นวงกลมคู่เสียงลูกตก

ประโยคที่ 4

5 3 6 5	1̇ 6 2̇ 1̇	3̇ 2̇ 1̇ 5	1̇ 6 5 3	1 2 3 5	2 3 5 6	1̇ 2̇ 3̇ 2̇	5̇ 3̇ 2̇ 1̇
---------	------------	------------	----------	---------	---------	-------------	-------------

ประโยคนี้พบว่าเป็นทำนองเดียวกับประโยคที่ 4 ของเที่ยวแรก หากแต่เที่ยวโศด
มีการสลับเสียงเล็กน้อย ประโยคนี้เป็นการบรรเลงลูกเก็บเพียงอย่างเดียว

ประโยคที่ 5

5 6 7 1̇	2̇ 1̇ 7 6	7 6 2̇ 1̇	7 6 5 3	5 6 7 2̇	6 7 2 3	7 2 3 5	2 3 5 6
----------	-----------	-----------	---------	----------	---------	---------	---------

ประโยคนี้พบว่ามีได้มีความพิเศษอย่างไร เป็นการแปรทำนองคล้อยจองกับทำนองหลัก
วรรครับมีการไล่เสียงจากต่ำขึ้นมาหาสูง

ประโยคที่ 6

7 6 5 3	2̇ 7 6 7	6 5 4 3	2 5 6 7	2̇3̇ 2̇ 3̇	- 2̇ - 7	- 6 5 4	3 2 - 5
---------	----------	---------	---------	------------	----------	---------	---------

วรรคทำมีความคมคาย เนื่องจากห้องที่ 2 และห้องที่ 4 มีลูกตกเป็นเสียงเดียวกัน เป็นการทำและรับย่อย ๆ ลงไปอีกชั้นหนึ่ง และวรรครับแสดงการลงจบของท่อน มีทำนองกรอ เพื่อนำไปสู่ท่อน 2 เทียบอดีตต่อไป

ท่อน 2 เทียบแรก

ประโยคที่ 1 ทำนองหลัก

- - 5 1	7 6 7 1	- - 2 1	7 6 7 1	- 1 - 2	3 2 1 7	6 5 6 7	6 7 1 2
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ประโยคนี้ วรรคทำพบว่ามีการทำทำนองตกเป็นเสียงเดียวกันทั้งห้องที่ 2 และห้องที่ 4 อีกทั้งเสียงตกของวรรคทำ ยังเป็นเสียงเริ่มต้นของวรรครับ ผูกสำนวนให้ไปตกในเสียงที่สูงกว่า เพียง 1 เสียง (จากเสียง 1 ไปเสียง 2)

ในการประพันธ์ทางเดี่ยว มีทำนองดังต่อไปนี้

555 3 5	- 6 7 1̇	7 1̇ 2̇ 3̇	2̇1̇ 2̇1̇7 1̇	5̇ 3̇5̇3̇ 2̇	3̇2̇ 1̇2̇1̇ 5	765 6 7	1̇2̇1̇765 - 2̇
---------	----------	------------	---------------	--------------	---------------	---------	----------------

ในประโยคนี้ พบว่าลงจบในประโยคสุดท้ายของท่อน 1 วรรคทำในประโยคที่ 1 ของท่อน 2 ก็รับทำนองต่อไปทันที มีการใช้การละบัดเสียงเดียว และละบัด 3 เสียง เชื่อมไปวรรครับ มีการละบัด ขยี้ ในตอนท้ายของวรรค

สังเกตได้ว่า ทางเดี่ยวทางนี้ให้ความสำคัญกับประโยคเริ่มต้นของท่อนเป็นอันมาก ดังเช่นประโยคนี้ ซึ่งเป็นประโยคแรกของท่อน มีการให้ความเข้มข้นมากเท่ากับประโยคที่ 1 และประโยคที่ 2 ของเทียวยอดในท่อน 1 เช่นกัน อีกทั้งประโยคนี้นี้ยังมีกลอนที่ทำท่าย เห็นได้จากทันทีที่จบท่อน 1 พอท่อน 2 ก็ไม่มีเว้นช่องแม้แต่น้อย ลงมือใช้เม็ดพรายพิเศษติดเข้าไปในทันที และมีการซ่อนเสียงไปมาก ก่อให้เกิดความไพเราะ น่าฟังเป็นอันมาก

ประโยคที่ 2 - 4

ทั้ง 3 ประโยคนี้ บรรเลงเหมือนกับ 3 ประโยคสุดท้ายของเทียวยอด ในท่อน 1

ท่อน 2 เทียบกลับ
 ประโยคที่ 1

555 5 1	7 6 7 1	7 1 3 2 1	7 6 7 1	6 7 1 2	3 2 1 5	765 2 5	6 7 1 2
---------	---------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------

ประโยคนี้พบว่าเป็นการแปรทำนองให้สอดคล้องกับทำนองหลัก มิได้มีกลิ่นเม็ดพิเศษแต่อย่างใด

ประโยคที่ 2 - 4

3 ประโยคนี้อบรมเหมือนกับ 3 ประโยคสุดท้ายของเที่ยวพินในท่อน 1

ท่อน 3 เทียบแรก

ประโยคที่ 1 ทำนองหลัก

- 3 2 7	3 2 7 6	2 7 6 5	7 6 5 3	- 3 - 2	2 2 - 3	3 3 - 5	5 5 - 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรคทำพบว่า มีการไล่ทำนองจากเสียงสูงลงมาเสียงต่ำ โดยเริ่มจากเสียง 3 และลงมาจบที่เสียง 3 อีกทั้งยังนำเสียง 3 มาเป็นเสียงเริ่มต้นวรรครับ นำไปสู่ลูกตก คือเสียง 6

ในการประพันธ์ทางเดี่ยว มีทำนองดังต่อไปนี้

- - - 567	2 7 2 7 6	7 6 5 2	3 5 - 3	- 2 - 2	- - - 3	5 6 7 5	6 5 6 7 6
-----------	-----------	---------	---------	---------	---------	---------	-----------

ในประโยคแรก ทางเดี่ยวของท่อน 3 นี้ มีความแตกต่างจากท่อนอื่น เพราะมีการนำการ "กรอ" เข้ามาใช้ เหตุผลน่าจะเป็นเพราะโดยปกติ ในท่อน 3 จะมีการ "ว่าดอก" หากแต่การบรรเลงเดี่ยวจะเห็น อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ได้ให้คำอธิบายว่า

"การเดี่ยวจะเช่นนั้นไม่มีการว่าดอก หากใครบรรเลงดอก ถือว่าผิดแบบแผน"

ในการประพันธ์ทางเดี่ยวของประโยคนี้นี้ จึงประพันธ์เป็นทางกรอเท่านั้น เพื่อแสดงลักษณะพิเศษของท่อนนี้ และแตกต่างไปจากท่อนอื่น

ประโยคที่ 2 ทำนองหลัก

- 5 6 7	6 7 1 2	1 3 2 1	2 1 7 6	- 3 2 7	3 2 7 6	2 7 6 5	7 6 5 3
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรคทำมีการผูกทำนองมาตกที่เสียง 6 วรรครับผูกทำนองสัมพันธ์รับกับเสียง 6 ลงมาตกที่เสียง 3 ซึ่งห่างกันเป็นคู่ 4

เมื่อประพันธ์เป็นทางเดียว มีทำนองต่อไปนี้

2 5 6 7	1̇2̇1̇7̇ 1̇3̇2̇1̇	5 6 7 1̇	3̇2̇1̇ 7 6	5̇ 3̇5̇3̇ 2̇	3̇2̇ 7̇2̇7̇ 6	2̇ 7̇2̇7̇ 6	76 565 3
---------	-------------------	----------	------------	--------------	---------------	-------------	----------

วรรคทำพบว่ามีกาตั้งทำนองไปทางเสียงบน แล้วทำการขี้น หลังจากนั้นมีการขมวดท้ายวรรคด้วยการสะบัด

วรรครับนั้นมีการใช้กลเม็ดพิเศษ คือ การสะบัด 2 เสียงติดต่อกันทั้งวรรค แต่มีการใช้เสียง 1 เสียงขึ้นหัวท้าย ดังจะแสดงต่อไปนี้

0 - - -	- - - 0	0 - - -	- - - 0
---------	---------	---------	---------

ในประโยคนี้นพบว่ามีการใช้เม็ดทรายพิเศษ ก่อให้เกิดความเข้มข้นของทาง และมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันทั้งวรรคทำและวรรครับ

ประโยคที่ 3 ทำนองหลัก

- 6 5 3	5 3 2 7	- 6 - 7	- 2 - 3	- 3 - 7	3 2 - 3	- 6 - 5	5 5 - 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ประโยคนี้นพบว่ามีการใช้ลูกตกสัมพันธ์กับประโยคที่ 2 กล่าวคือวรรคทำมีการผูกสำนวนนำไปสู่ลูกตก เสียง 3 และผูกสำนวนต่อไปในวรรครับ ให้ไปตกเสียง 6 ซึ่งเป็นเสียงเดียวกับวรรคทำ ในประโยคที่ 2

ในประโยคนี้นพบว่ามีผู้ประพันธ์เรียงร้อยสำนวนและลูกตกได้อย่างกลมกลืนสมบูรณ์แบบ

ในการประพันธ์ทางเดียว มีทำนองต่อไปนี้

4 5 765	4 3 2 7	2 3 5 2	3 235 3	5 7 2 7	3 235 3	5 3 5 3	6 567 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

ประโยคนี้พบว่าผู้ประพันธ์ได้ทำการประพันธ์ให้วรรคทำกับวรรครับมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันโดยใช้เม็ดพรายชนิดเดียวกัน ในห้องที่ 4 และห้องที่ 6

ประโยคนี้ยังคงความลุ่มลึก คมคาย ในการเรียงร้อยทำนองทางเดียว มีการบรรเลงเก็บสลับไปกับการสะบัด โดยเฉพาะการสะบัดขึ้น

ประโยคที่ 4

ประโยคนี้ทั้งทำนองหลักและทางเดียว จะเหมือนกับท่อน 1 และท่อน 2

ท่อน 3 เทียบกลับ

ประโยคที่ 1

777 6 7	666 5 6	555 3 5	333 2 3	5 7 2 7	3 2 5 3	5 3 5 3	6 5 7 6
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

พบว่าวรรคทำมีการสะบัดเสียงเดียว นำวรรคทั้ง 4 ห้อง เรียงจากเสียง 7 ลงมาหาเสียง 3 วรรครับแบ่งกลุ่มทำนองออกเป็น 2 กลุ่ม (กลุ่มละ 2 ห้อง) โดยมีเสียงเริ่มต้น เป็นเสียงเดียวกันคือ เสียง "5" นำไปสู่ลูกตก คือ เสียง 6

ประโยคนี้พบว่ามีการประพันธ์ทางเก็บที่มีความเป็นระเบียบ มีการบรรเลงเป็นชั้นๆ ทั้งทางขึ้นและทางลง

ประโยคที่ 2

7 5 7 6	2 7 3 2	5 3 5 2	3 7 2 6	5 3 5 7	3 2 3 6	2 7 2 3	5 6 5 3
---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

วรรคทำพบว่า มีการสับเสียงขึ้นไปเสียงสูง คือตกที่เสียง 6 แต่ทั้งนี้จะไม่สลับห่างเกินคู่ 3 ส่วนวรรคนั้นมีการบรรเลงลักษณะเช่นเดิม แต่นำไปสู่ลูกตกเสียงห่าง กล่าวคือ

ห้องที่ 5 ห่างกัน 6 เสียง

ห้องที่ 6 ห่างกัน 5 เสียง

ห้องที่ 7 ห่างกัน 7 เสียง

ห้องที่ 8 ห่างกัน 3 เสียง

ประโยคนี้นับว่ามีการจัดระเบียบของเสียงอีกเช่นเดิม (เหมือนประโยคที่ 1) หากแต่รูป
ลักษณะที่แตกต่างออกไป

ประโยคที่ 3

บรรเลงเหมือนกันประโยคที่ 3 ของเทียวโอดท่อน 3

ประโยคที่ 4

บรรเลงเหมือนกันกับประโยคสุดท้ายของเทียวโอดในท่อน 1 และท่อน 2

4. สรุปอภิปราย

ทางเดี่ยวจะเข้ เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์นั้น นับว่าเป็นทางที่มี
ความเป็นเลิศ มีความสมบูรณ์ในตัวเองอีกทางหนึ่ง เป็นทางที่จัดอยู่ระหว่างกลาง ๆ ไม่
จัดจ้านจนเกรี้ยวกราด แต่ก็ไม่เรียบง่ายจนเกินไป เทียวโอดมีการเรียงร้อยกลมเม็ดพิเศษต่าง ๆ
อย่าง ครอบถั่วน เทียวพันจะเป็นการบรรเลงเก็บพื้น ๆ มีการสะบัดเพียงเล็กน้อย นับว่าเป็นทาง
เพลงที่มีความเหมาะสม เมาะสมในเรื่องของหลักการประพันธ์ ก่อให้เกิดความไพเราะได้
อย่างไม่รบกวน

ผลงานการบรรเลงเดี่ยวจะเข้ เพลงนกขมิ้นของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เพลงนี้จึงเป็น
ผลงานชิ้นเยี่ยมชิ้นหนึ่ง ที่จะป็นมรดกแก่อนุชนรุ่นหลังได้ทำการสืบทอดกันต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ครูนิภา อภัยวงศ์ ศิลปินชั้นเยี่ยม ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ความสามารถและผลงาน ตลอดจน ประวัติการศึกษาดนตรีอันยาวนาน เป็นผู้สืบทอดวิชาการที่เป็นแบบแผนจากศิลปินมีชื่อชั้นเยี่ยม ของชาติมากมายหลายท่าน ตามประวัติที่ได้กล่าวมาข้างต้น อาจารย์นิภา อภัยวงศ์เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งในด้านของฝีมือและจรรยาบรรณของศิลปินที่ดี เป็นนักร้องประจำวงดนตรีของ พระสุจิตสุดา พระสนมเอกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในด้านการขับร้อง และการบรรเลงเครื่องสาย ประวัติการศึกษาอันยาวนาน ทำให้อาจารย์นิภา เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ มีความแตกฉานในวิชาการนี้ จัดเป็นบุคคลที่มีความเป็นเลิศของกรุงรัตน โกสินทร์ท่านหนึ่ง

วิธีการบรรเลงจะเข้าของ อาจารย์นิภา อภัยวงศ์นั้น จัดเป็นทางที่อยู่ระหว่างกลาง ๆ กล่าวคือ ไม่จัดจำจนเกรี้ยวกราด แต่ก็ไม่เรียบง่ายจนเกินไป การดำเนินกลอนของจะเข้ มีแบบฉบับที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จากการทำการศึกษพบว่า ทางจะเข้ของอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ นั้น มีความแตกต่างกับทางจะเข้ของอาจารย์แสวง อภัยวงศ์ ผู้เป็นสามีอย่างสิ้นเชิง ผลของการศึกษาทำให้ทราบว่าอาจารย์นิภา อภัยวงศ์ เป็นผู้มีความสามารถชั้นสูง เป็นเฉพาะตัว มิได้รับอิทธิพลจากใคร แม้แต่สามีผู้ใกล้ชิด

ในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาพบว่า อาจารย์นิภาอภัยวงศ์ ยังเป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศใน ด้านของการขับร้องอีกแขนงหนึ่ง ประวัติการศึกษากการขับร้อง ได้ทำนศึกษาจากหลวงเสียง เสนาะกรรม และบรมครูอีกหลายท่าน ตลอดจนผลงานทางด้านของการขับร้องที่มีชื่อเสียง หากผู้ใดที่มีความสนใจจะทำการศึกษาด้านการขับร้องอย่างลุ่มลึก อาจารย์นิภา อภัยวงศ์ จะเป็นกรณีศึกษาที่ดียิ่งได้อีกศาสตร์หนึ่งทีเดียว

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. นามานุกรมศิลปินเพลงไทยในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2532.

มนตรี ตราโมท, วิเชียร กุลตันท์. ฟังและเข้าใจเพลงไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเกษม, 2536

สุรชัย เครือประดับ. ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑียร, 2516.

อุษา สุคันธมาลัย. หนังสืออนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ คุณครูอุษา (ทัฬห) สุคันธมาลัย ณ เมรุวัด

มกุฎราชวิทยาลัย 31 มีนาคม 2529. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2529.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย